

RAHVUSSUHTED JA INTEGRATSIOONI PERSPEKTIIVID EESTIS

Sotsioloogilise uurimuse materjalid

Uuringu tellija:

Tallinna Linnakantselei

Küsimustiku koostajad:

Ivi Proos

Iris Pettai

Juhan Kivirähk

David Vseviov

Küsitlustöö:

Saar Poll OÜ

Aruande autorid:

Ivi Proos

Iris Pettai

Sisukord

Saateks	3
1. Küsitluse korraldamise põhimõtetest ja valimist	5
2. Rahvussuhete areng Eestis viimase 15 aasta jooksul	7
3. Hinnangud integratsioonile	10
4. Integratsiooni potentsiaal	15
5. Hinnangud Eesti riigi suutlikkusele integratsiooni toetada	19
6. Keeleoskuse tähendus integratsioonis	21
7. Vene koolide gümnaasiumireformi tähendus	27
8. Valmisolek vastastikuseks keeleteoks	30
9. Eestivenelaste identiteedist	32
10. Eestivenelaste arvamusiidritest	38
11. Eestivenelaste tulevik Eestis	39
12. Meediaruumide mõju rahvussuhetele	43
13. Venemaa tähendus rahvussuhete pingestamisel	46
14. Pronkssõduriga seotud sündmuste tähendusest	49

Saateks

Käesolev analüütiline materjal on koostatud 2007.aasta juulis korraldatud üle-eestilise küsitluse tulemuste põhjal. Uuringu tellijaks on Tallinna Linnakantselei. Eesmärgiks oli selgitada, kuidas aprillisündmused mõjutasid rahvussuhteid Tallinnas ja Eestis ning kuidas erinevate rahvusrühmade hoiakud on muutunud võrreldes varasemate perioodidega. Küsitlus andis usaldusväärse võrdlusmaterjali ja võimaldas hinnata rahvussuhete dünaamikat ja integratsiooniprotsessi kulgemist võrreldes varasemate perioodidega.

Võib nimetada kolm peamist põhjust, miks on Tallinna Linnakantseleil vaja selgitada rahvussuhete alast olukorda:

1. Võimalike konfliktolukordade ja julgeolekuriskide ennetamine.

Aprillisündmuste järel võis täheldada pingete ja usaldamatuse kasvu eesti ja vene kogukondade vahel, inimeste turvatunde olulist kahanemist. Uuringu tellimisel oli üheks lähteülesandeks selgitada pronkssõduri kriisiga seonduvaid kriitilisi hoiakuid ja nende võimalikku mõju rahvussuhetele Tallinnas. Linnajuhtide jaoks on väga oluline analüüsida kujunenud olukorda ja selgitada võimalikke julgeolekuriske, mis võivad linna mõjutada.

2. Ettepanekute paketi ettevalmistamine linnale turvalise kooselu tegevuskava väljatöötamiseks.

Selleks, et vähendada eesti ja vene kogukondade vahel tekkinud pingeid ja usaldamatust pärast aprillisündmusi ning tagada turvaline kooselu, on oluline spetsiaalse tegevuskava väljatöötamine. Selleks on oluline esmalt kaardistada peamised probleemid ja põhjused, mis võivad mõjutada eesti ja vene kogukondade vastandumist ja võimalikke konflikte. Uuring aitas selgitada linnaelanikke ootusi ja vajadusi, et muuta elu Tallinnas võimalikult mugavaks ja perspektiivikaks kõikidele rahvusrühmadele.

3. Tallinn vajab rahvussuhete arengu järjepidevat kaardistamist ja analüüsimist.

Linna, kus poole elanikkonnast moodustavad teised rahvused, on keeruline juhtida kui puudub pidev analüütiline ülevaade erinevate rahvusrühmade meelestatusest, probleemidest ja vajadustest. Vajalik on infosüsteem, mis võimaldab pidevalt jälgida rahvussuhete kliimat pealinnas, et võimalikult varakult selgitada võimalikke ohte ja pingeallikaid.

Infosüsteemi välja töötamiseks tuleks jätkata uuringuid lähemate aastate jooksul, et kaardistada rahvussuhetes toimuvaid muudatusi, otsida lahendusi vastasseisude ületamiseks ja vastastikuse usalduse taastamiseks. Usaldusväärsete uuringute korraldamine (1 – 2 korda aastas) võimaldab võtta rahvussuhete arengu nii linnajuhtide kui avalikkuse kontrolli alla, aga ühtlasi ka hinnata, kuidas suudetakse Tallinnas kujundada turvalist ja sõbralikku elukeskkonda kõigile siin elavatele rahvustele.

Uuringu eesmärkideks oli selgitada:

- Millised on rahvussuhted pärast aprillisündmusi. Kaardistada elanikkonna hirmud ja ohutunne, selgitada, millised on uued tekkinud ohutegurid ja pingeallikad
- Kuidas integratsiooniprotsess Eestis kulgeb, milline on rahvusvähemuste integratsioonisuutlikkus, mis takistab integreerumist Eesti ühiskonda
- Milline on eestlaste valmisolek omapoolset kaasa aidata eestivenelaste integreerumisele
- Eestlaste ja eestivenelaste meediatarbimise tendentse ning ettepanekud tõhusamaks kommunikatsiooniks
- Milline on eestivenelaste olukord Eestis, eestivenelaste peamised barjäärid ja probleemid
- Eestivenelaste identiteeti mõjutavad tegurid ja tulevikuperspektiivide sidumine Eestiga
- Venemaa tähendus rahvussuhete pingestamisel Eestis

Ka oli uuringu üheks eesmärgiks võrrelda praegust rahvussuhete alast olukorda varasemate perioodidega. Selleks kasutati metoodikas võrdlusküsimusi varasematest rahvussuhete monitooringutest aastatest 1996, 2000, 2002 ja 2005.

1. Küsitluse korraldamise põhimõtetest ja valimist

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudis koostatud metoodika alusel viis küsitluse läbi Sotsiaal- ja turuuringute firma Saar Poll ajavahemikul 6. juulist kuni 17. juulini 2007. Küsitlus viidi läbi suulise intervjuu vormis respondentide kodudes. Kokku küsitleti üle Eesti 1007 inimest vanuses 15-74 aastat, neist 675 eestlast ja 332 teise rahvuse esindajat. Venekeelsete vastajate seas oli Eesti kodanikke 50%, määratlemata kodakondsusega isikuid 29%, Venemaa kodanikke 20% ja teiste riikide kodanikke 1%.

Valimi moodustamise põhimõtted:

Sihtgrupiks oli Eestimaa elanikkond vanuses 15-74 aastat. Valim koostati proportsionaalse juhuvalimi printsiibi alusel. Valimi moodustamise eelviimasel astmel valimipunktis kasutati marsruutmeetodit. Viimane tähendab, et küsitlajatele antakse ette startaadress ning sellest lähtudes valib intervjuerija eluaseme (korter/maja/sammuga 5. Respondendi valik korteris toimub leibkonnapõhiselt. Kõigepealt selgitatakse välja, kui palju inimesi vanuses 15-74 aastat elab antud leibkonnas. Seejärel selgitatakse välja isik, kellel neist oli viimati sünnipäev. See isik osutub küsitletuks. Sellist põhimõtet rakendades saavutati juhuvalimi moodustamise printsiipidele vastav valim.

Uurimise kvaliteedi tagamiseks on rakendatud järgmised meetmed:

1. Küsitluspunkt ei olnud suur. Antud uuringus 6-8 inimest. Taoline lähenemine tagas hea geograafilise katvuse.

2. Intervjuerija pidi tegema vähemalt 3 sisulist katset kätte saamaks valitud respondent (kontaktid erinevatel nädalapäevadel ja kellaaegadel). Alles pärast seda oli intervjuerijal õigus marsruudil võtta uus aadress.

3. Kasutati kahte intervjuerijate võrku, mis põhines küsitlajate keelelistel oskustel, mida rakendati respondentide küsitlemisel. Eestlastest vastajaid küsitlesid ainult need intervjuerijad, kelle emakeel on eesti keel. Mitte-eestlasi küsitlesid intervjuerijad, kelle igapäevase suhtlemise peamiseks keeleks on vene keel. Selle põhimõtte rakendamine on eriti oluline poliitiliselt või majanduslikult tundlike teemade puhul. Nimetatud lähenemine vähendas oluliselt barjääre, mis võisid vähendada saadava informatsiooni usaldusväärsust. Vastaja ja respondendi keeleline identiteet oli käesoleva uuringu kommunikatsioonis väga oluline.

4. Küsitluse kvaliteedi kontrolliks kasutati järgmisi meetmeid:

- a) marsruutaruannelehtede kontroll
- b) andmebaasi loogiline matemaatiline kontroll
- c) andmebaasis võimalike esinevate vigade leidmisel pöörduakse täidetud ankeetide poole või siis intervjuerite poole selgitamiseks probleemi olemust

Saadud valimit hindasime järgmistest aspektidest: milline on 15.-74 aastaste inimeste sotsiaaldemograafiline struktuur, millise me saime juhuvaliku meetodit kasutades ning milline on lõplik valim pärast matemaatilist kaalumist.

	Saadud valim	Kaalutud valim (vastab mudelile)
Sugu		
Mees	46,4	46,7
Naine	53,6	53,3
Ankeedi keel		
Eesti	67,0	69,5
Vene	33,0	30,5
Vanus		
15-19	9,6	10,2
20-29	16,2	18,7
30-39	17,2	17,3
40-49	19,2	18,3
50-59	17,2	16,2
60-74	20,7	19,3
Rahvus		
Eestlane	64,3	67,0
Teine rahvus	35,7	33,0
Haridus		
Põhiharidus ja vähem	22,7	30,7
Keskharidus	51,5	54,4
Kõrgharidus	20,8	14,9
Linn/maa		
Linn	70,8	68,0
Maa	29,2	32,0
Regioon		
Põhja-Eesti	37,7	39,5
Lääne-Eesti	12,6	11,9
Kesk-Eesti	10,2	10,3
Kirde-Eesti	14,4	13,2
Lõuna-Eesti	25,0	25,1

2. Rahvussuhete areng Eestis viimase 15 aasta jooksul

Rahvussuhete arengu pärast Eesti taasiseseisvumist võib jaotada nelja etappi:

1. Konfliktide ja vastasseisu etapp, 1991- 1995.

Pärast Eesti taasiseseisvumist olid rahvussuhted Eestis pingelised ja konfliktised. Sellele viitasid ka uuringud ja nii näiteks hinnati 1993.aastal rahvussuhteid kuritegevuse, töötuse, vaesuse ja materiaalse ebavõrdsuse kasvu kõrval üheks teravamaks sotsiaalseks probleemiks.¹ 1993.aastal pidas Tartu Ülikooli turu-uurimisrühma uuringu andmetel rahvussuhteid Eestis teravaks 2/3 eestlastest ja 3/4 mitte-eestlastest.

1990. aastate esimesel poolel iseloomustas rahvussuhteid eestlaste ja eestivenelaste vaheline usaldamatus, mõistmatus ja ebamäärasus tuleviku suhtes. Eestivenelased lootsid, et Eestis kehtestatakse seadusega kaks riigikeelt (eesti- ja vene keel) ning kõik taasiseseisvunud Eestis elanud teised rahvused saavad Eesti kodakondsuse automaatselt, ilma eesti keele oskusega. Oluline osa eestlastest olid aga seisukohal, et mitte eestlased soovivad Eestist jäädavalt lahkuda Venemaale.

2. Kohandumise ja pragmaatiliste lahenduste otsimise etapp, 1996- 1999.

1990-ndate keskel hakkas eestivenelaste aktiivne tõrjumine tasapisi taanduma ja asenduma leplikuma suhtumisega kooselamisse Eestis. Selleks ajaks oli purunenud illusioon, et pärast iseseisvumist valdav osa eestivenelastest lahkub Eestist. 1995. aasta rahvussuhete monitooringu tulemuste tutvustamisel tabas eestikeelset avalikkust tõsine üllatus, kui selgus, et 90% Eestis elavate muulaste jaoks on Eestis nende kodu ja nad ei soovi siit lahkuda.

Määravaks sai arusaam, et valdav osa eestivenelastest jäävad Eestisse ja kodurahu huvides hakati aktiivselt otsima võimalusi, kuidas eestivenelasi integreerida ühiskonda: õpetada neile eesti keelt, toetada neid Eesti kodanikuks saamisel jne.

Teadusasutustelt ja kolmandalt sektorilt tellisid välisorganisatsioonid ja saatkonnad uuringuid, rahastati projekte, millede varal toetati aktiivset eesti keele õppimist, Eesti kodakondsuse omandamist jne.

1999. aastal läbi viidud uuring näitas, et eestlaste põhihoiakud olid selleks ajaks suurel määral teisenenud. Eestlased olid muutunud märgatavalt tolerantsemaks eestivenelaste suhtes ja pooldasid pragmaatilisi lahendusi. Eestlaste rahumeelsus ja pragmaatilised hoiakud mõjutasid ka Riigikogu poliitilisi otsuseid. Pragmaatiliste lahenduste näideteks on pehmendatud kodakondsusnõuded eestivenelaste laste suhtes. 1995.aasta kodakondsusseaduste paranduste kohaselt omandas laps kodakondsuse kui vähemalt üks tema vanematest oli lapse sünni hetkel Eesti Vabariigi kodanik. 1999.aasta kodakondsusseaduse

¹ Tartu Ülikooli turu-uurimisrühma uuring, 1993

muudatus sätestas, et kõik pärast Eesti taasiseseisvumist sündinud lapsed võivad saada Eesti kodakondsuse, sõltumata nende vanemate kodakondsusest või selle puudumisest.

1999. aastal korraldatud uuring näitas, et kolmandik eestlastest oli valmis eestivenelaste integratsiooni mitte üksnes passiivselt toetama, vaid sellele ka aktiivselt kaasa aitama². Taoline sotsiaalne trend oli täiesti uus fenomen Eesti rahvussuhetes. Sotsiaalteadlaste hinnangul olid sündimas uut tüüpi kokkulepped kahe rahvusrühma, eestlaste ja venelaste vahel, mille põhisisuks oli ühe osa eestlaste valmisolek eestivenelaste kohandumisprotsessile aktiivselt kaasa aidata.

Suurt rolli salliva suhtumise kujundamisel omasid välisrahade toetusel tegutsevad organisatsioonid nagu Avatud Eesti Fond, Põhjamaade Infobüroo, aga ka paljud Eestis asuvad saatkonnad. Üha sagedamini hakati rääkima sellest, et Eesti riigil on aeg asuda juhtrolli ja töötada välja terviklik süsteem ja strateegia eestivenelaste integreerimiseks. Ka avalikkuse hoiakud toetasid riikliku integratsiooniprogrammi väljatöötamist.

3. Esimese integratsiooniprogrammi etapp: 2000 -2007.

1999. aastal töötati välja riiklik integratsiooniprogramm aastateks 2000 kuni 2007. Riikliku integratsiooniprogrammi väljatöötamist tollasel ajahetkel tuleb väga kõrgelt hinnata. Tegemist oli suure kvalitatiivse hüppega, mis õnnestus sooritada väga lühikese perioodi jooksul. Kui veel 90.ndate alguses valitsesid Eestis tugevad rahvusäärmuslikud vaated ja soov eestivenelasi maalt välja saata, siis juba aastal 2000 rakendati riiklikku integratsioonistrateegiat. Kõik see räägib Eesti riigi ja rahva kohanemissuutlikkusest ja võimest leida keerulistele probleemidele kiireid lahendusi.

Riiklikus integratsiooniprogrammis püstitati kolm eesmärki:

1. Keelelis-kommunikatiivne integratsioon, st ühise teabevälja ja eestikeelse keskkonna taastootmine kultuurilise mitmekesisuse ja vastastikuse sallivuse tingimustes.
2. Õiguslik-poliitiline integratsioon, st Eesti riigile lojaalse elanikkonna kujunemine ja Eesti kodakondsuseta inimeste arvu vähenemine.
3. Sotsiaalmajanduslik integratsioon, st senisest suurema konkurentsivõime ja sotsiaalse mobiilsuse saavutamine ühiskonnas sõltumata etnilisest või keelelisest tunnusest.

Kuigi püstitati kolm eesmärki, oli määrav positsioon kogu integratsiooni protsessis keelelis-kommunikatiivsel ehk eesti keele õppel.

Integratsiooniprogrammi hakkasid ellu viima kümned organisatsioonid ja sajad spetsialistid. Positiivsed tulemused olid peatselt ka märgatavad kuigi ilmselt tulenesid need pigem varasema perioodi tegevustest, sest integratsiooniprogramm alles käivitus. Väga positiivne saavutus aastaks 2002 oli, et konfliktid rahvussuhete pinnal olid muutunud praktiliselt olematuks.³

2002. aastal korraldatud rahvussuhete monitooring näitas, et konflikte rahvussuhete pinnal koges isiklikult vaid 3 - 4% elanikkonnast. Kasvanud oli ka vastastikune sallivus, mille üheks tundemärgiks oli elu- ja mõttelaadide sarnasemaks muutumine, seda täheldasid

² Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuring, 1999

³ RASI monitooring, 2002

monitooringu andmetel pooled mitte-eestlastest ja viiendik eestlastest. Igal aastal lisandus uusi eesti keele oskajaid. 2002. aasta monitooring näitas, eestivenelased tajusid, et Eesti riik on huvitatud nende käekäigust ja soovib neid aidata. Kasvamas oli eestivenelaste soov saada lojaalseks kodanikuks. Kasvas eestivenelaste usaldus ja kindlustunne Eesti riigi suhtes.

Ja siiski, vaatamata usalduse ja kindlustunde kasvule, suhtusid eestivenelased üsnagi kriitiliselt integratsiooni tulemustesse. Aastal 2005 hindas integratsiooni edukaks vaid 30% eestivenelastest. Eestlaste rahulolu integratsiooniga oli märksa kõrgem. Aastal 2005 andis 45% eestlastest sellele positiivse hinnangu.

Esimese integratsiooniprogrammi perioodil toimusid märgatavad muudatused eestlaste hoiakutes. Peaaegu pooled eestlastest (44%) väitsid, et on meelsasti nõus elama venelastega ühes majas või veetma aega mõnes klubis koos venelastega. 40% oli nõus töötama venelasest ülemuse alluvuses ja olema venelasest arsti patsient.⁴

Samas näitasid monitooringud ka küllaltki kõrget eestlaste häirituse taset eestivenelaste suhtes. 2005. aasta monitooringu andmetel on 80% eestlastest häiritud, et eestivenelased ei oska eesti keelt, 78% pidas oma elu- ja mõttelaadi eestivenelaste omast erinevaks, 59% eestlastest oli häiritud eestivenelaste teistsugusest käitumisest ja elulaadist. Kõige enam häiris eestlasi eestivenelaste eesti keele oskuse puudumine. Iga kolmas eestlane tundis ennast seetõttu „väga häirituna“ ja 46% eestlastest „veidi häirituna“.

4. Aprillisündmuste järgne etapp, uue integratsiooniprogrammi etapp 2008 – 2013.

Aprillisündmused mõjusid eestlastele ja suurele osale eestivenelastest šokina. Uuesti pingestusid eestlaste mitte eestlaste vahelised suhted. Rahvussuhete üldine usalduse foon langes tuntavalt. Siiski ei toonud kasvanud usaldamatus kahe rahvusrühma vahel kaasa suurel hulgal isikute vahelisi konflikte. Praeguses olukorras võib mõningaid paralleele tõmmata esimese etapiga, kus märksõnadeks olid konfliktid ja vastasseis. Mitmed konfliktisuse ja vastasseisu tunnused on taastunud. Täheldada võib vastastikuse ohutunde ja usaldamatuse kasvu:

- Eestlased peavad eestivenelasi ohuks eesti keele ja kultuuri säilimisele ning Eesti riigi julgeolekule,
- Eestivenelased tunnevad, et neid püütakse integratsiooniprotsessis pigem assimileerida ja sundida lahti ütlema oma rahvuslikust identiteedist ja kultuurist

Aprillisündmuste ajal ja pärast seda pingestunud rahvussuhete järelmõjud võivad olla pikaajalised. Põhjuseks on, et eestlased ja eestivenelased mõtestasid pronkssõduriga seonduvaid konflikte täiesti erinevalt ja on vähe eeldusi arusaamade kiireks lähenemiseks. Eestlased ei mõistnud, et eestivenelaste jaoks oli pronkssõduri teisaldamine põhimõttelise tähendusega ning riivas mitte eestlaste rahvus- ja patriotismitunnet.

Pronkssõduri teisaldamine tähendas eestlastele Eesti riigi ausat ja kompromissitut käitumist. Ühe okupatsiooni sümboli mahavõtmist Tallinna kesklinnast. Tulemuseks oli eestlaste rahulolu suurenemine peaministri ja valitsuse tegevusega.

⁴ RASI monitooring, 2005

Hoopis teise tähendusega oli pronkssõduri teisaldamine eestivenelastele. Neile sümboliseeris pronkssõdur rahvuslikku uhkust ja patriotismitunnet. Pronkssõduri teisaldamine tõi kaasa eestivenelaste sügava solvumise, protestimeelsuse kasvu Eesti riigi ja tema juhtide suhtes. Lisaks sellele, nagu näitas uuring, kasvas eestivenelaste usaldus Venemaa vastu.

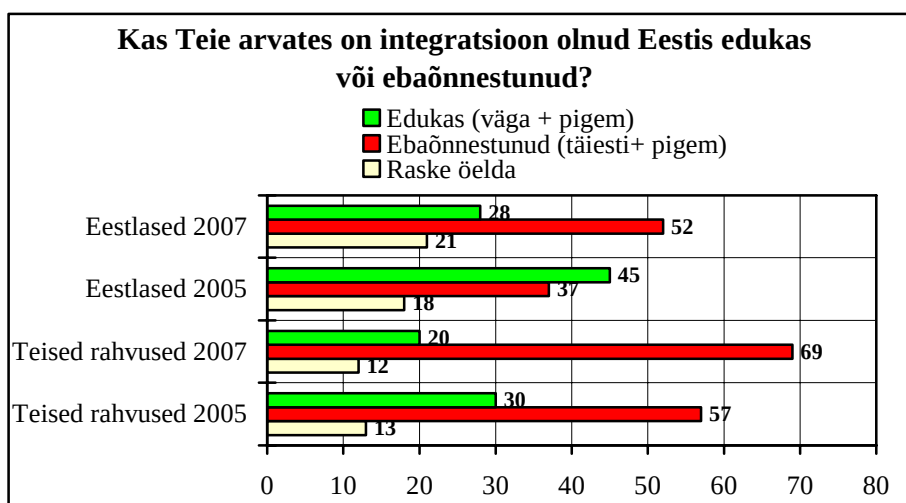
Eesti riik asus 2006. aasta lõpus välja töötama teist integratsiooniprogrammi aastateks 2008 kuni 2013. Pronkssõduri sündmuste tagajärjel pingestunud rahvussuhted Eestis ja pingelised suhted Eesti ja Venemaa vahel on uuteks ja väga keerulisteks väljakutseteks ka uue integratsiooniprogrammi koostamisel.

3. Hinnangud integratsioonile

Integratsioon oli uuringus üks keskseid teemasid, mille kohta küsisime hinnanguid eri vaatenurkadest lähtuvalt:

1. Kui edukaks integratsiooni hinnatakse?
2. Kuidas on integratsioon muutnud eestivenelaste olukorda?
3. Mis on takistanud edukat integratsiooni?
4. Mis on põhiprobleemideks eesti ja venekeelse kogukonna omavahelisel suhtlemisel?

Esmalt selgitasime kuivõrd edukaks integratsiooni hinnatakse. Edukaks hindas integratsiooni vaid 28% eestlastest ja 20% eestivenelastest. Üle poole eestlastest ja rohkem kui 2/3 eestivenelastest arvavad, et integratsioon on ebaõnnestunud.

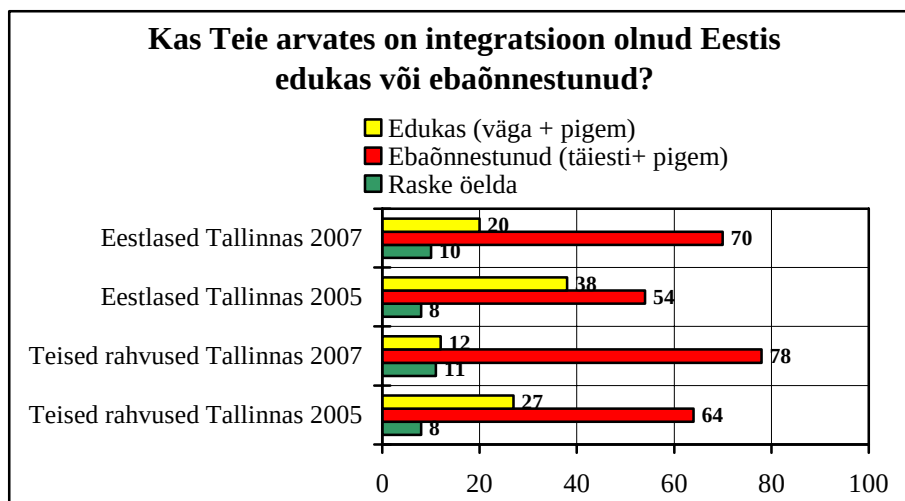
Allikas: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2005
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kui veel kaks aastat tagasi, aastal 2005 tundus ligi pooltele eestlastest, et integratsioon on olnud edukas ja vaid veidi üle kolmandiku andis negatiivse hinnangu, siis praeguseks on pilt vastupidine. Üle poole eestlastest annab negatiivse hinnangu ja vähem kui kolmandik positiivse.

Valdav osa eestivenelastest pidas integratsiooni ebaõnnestunuks nii aastal 2005 kui ka praegu. Negatiivse hinnangu andjate osakaal on eestivenelaste seas kasvanud ja jõudnud 69%-ni, edukaks peab integratsiooni vaid iga viies eestivenelane.

Tulemustest võiks järeldada, et kui veel 2005.aastani olid eestlastel illusioonid, et integratsiooniga on kõik korras, siis aprillisündmused on illusioonidele üsnagi hävitavalt mõjunud.

Väga kriitilised integratsiooni suhtes on oma hinnangutes tallinlased.

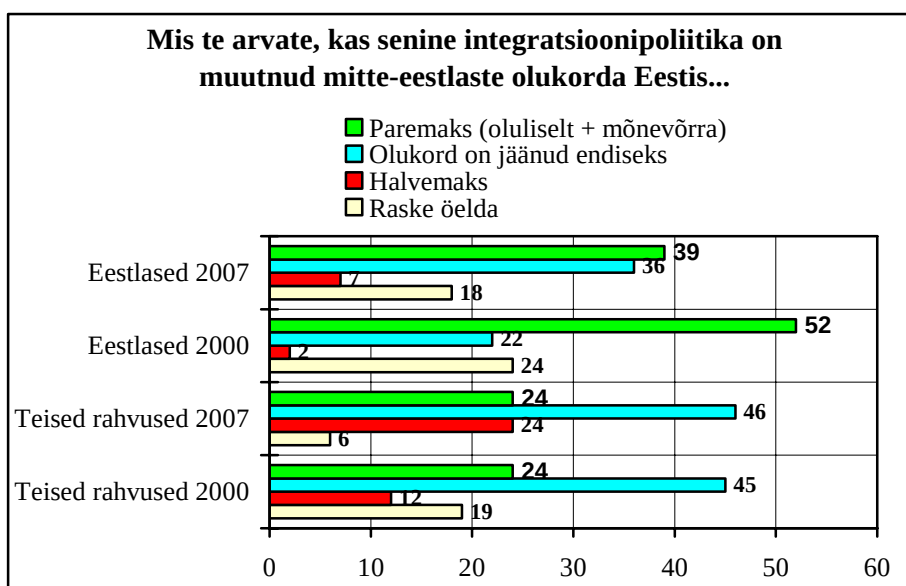
Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Tallinna eestlastest annab 70 % integratsioonile negatiivse hinnangu. Vaid iga viies hindab integratsiooni edukaks

Tallinna venelastest peab integratsiooni ebaõnnestunuks 78%, vaid 12 % arvates on see edukas.

Ka suhtumiselt sellesse, kuidas on integratsioon muutnud eestivenelaste olukorda, ollakse valdavalt kriitilised. Vähe usutakse aastal 2007 sellesse, et integratsiooni tagajärjel on eestivenelaste olukord muutunud paremaks. Kui 2000. aastal arvasid pooled eestlastest, et integratsioonil on olnud positiivne mõju eestivenelaste olukorrale, siis praeguseks on positiivselt hindajate osakaal langenud 39%-ni, kolmandik arvab, et midagi pole muutunud, viiendik jääb erapooletuks.

Eestivenelastest arvavad ligi pooled, et midagi pole muutunud, positiivseid muudatusi on märganud vaid iga neljas ja nende osakaal pole viimase 7 aastaga muutunud. Küll on aga kahekordistunud eestivenelaste arv, kes arvavad, et olukord on halvenenud.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Ülaltoodust võib järeldada, et ootused integratsiooni suhtes pole täitunud. Eriti pettunult tunnevad end teised rahvused. Teised rahvused on olnud integratsiooni suhtes skeptilised juba varasematel perioodidel, nende hinnangutes pole toimunud nii suuri langusi kui eestlaste hinnangutes.

Küsisime vastajatelt, millised on need põhjused, mille tõttu hinnatakse integratsiooni ebaõnnestunuks.

Kui hindasite senist integratsiooni ebaõnnestunuks, siis hinnake palun järgmiseid väiteid integratsiooni kohta.

		Nõustun %s
Eestlaste hinnangud		Eestivenelaste hinnangud
88	Eestivenelased ei ole ise soovinud integreeruda	26
68	Venekeelsete noortega on liialt vähe tegeletud	88
62	Nii suurt hulka Eestis elavaid venelasi ei ole võimalik integreerida	57
53	Eestlasi on integratsiooni liialt vähe kaasa tõmmatud.	88
42	Integratsiooniga on liialt kiirustatud, inimesed ei jõua kohaneda	71
30	Keeleõpet on integratsioonis üle tähtsustatud	93

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Integratsiooni ebaõnnestumise põhjuseid hinnatakse üsnagi vastandlikult. Eestlased näevad peamise põhjusena eestivenelaste endi soovimatust integreeruda, nii arvab enamik - 88% eestlastest. Eestivenelastest on vaid iga neljas selle põhjusega nõus. Tähtsuset teine ja kolmas põhjus, millega 2/3 eestlastest kui ka suur osa eestivenelastest nõus on, et venekeelsete

noortega on liialt vähe tegeletud ja et nii suurt hulka Eestis elavaid venelasi ei ole võimalik integreerida.

Vähem näevad eestlased ebaõnnestumise põhjuseid selles, et eestlasi on vähe integratsiooni kaasatud või et integratsiooniga on liialt kiirustatud. Eestivenelaste hinnangul on aga just need kaks tegurit väga negatiivselt mõjutanud integratsiooni käekäiku. Eestlaste kõrvalejäämist peab 88% eestivenelastest üheks ebaõnnestumise peateguriks.

Kõige vastandlikumaid hinnanguid antakse keeleõppe rollile integratsioonis. Praktiliselt kõik eestivenelased (93%) arvavad, et keeleõpet on integratsioonis üle tähtsustatud. Eestlastest on sellega nõus vaid iga kolmas.

Integratsiooni takistusi näevad eestlased ja eestivenelased väga vastandlikult. Eestlaste hinnangul on põhiprobleem selles, et eestivenelased pole piisavalt integratsiooni nimel pingutanud ja suutnud eesti keelt ära õppida.

Eestivenelastele on vastuvõtmatu integratsioonipoliitika, kus põhirõhk on eesti keelel. Ka pole nad rahul sellega, et eestlastel on olnud liiga tagasihoidlik roll integratsioonis.

Integratsiooni lahtimõtestamisel on oluline tajuda, mis on põhiprobleemideks eesti ja venekeelse kogukonna omavahelisel suhtlemisel. Esitasime uuringus rida probleeme kirjeldavaid väiteid ja palusime neid hinnata.

Esitame Teile väiteid, mis esindavad eestlaste ja eestivenelaste seisukohti. Millistega Teile nõustute?

		Nõustun %s
Eestlaste hinnangud		Eestivenelaste hinnangud
81	Eestivenelased ei mõista Eesti ajalugu, ei saa aru eestlaste käitumisest	41
63	Eestivenelased tunnevad ennast Eestis turvaliselt ja seovad oma tuleviku Eestiga	32
57	Eestivenelased, kes tahavad Eestis edasi jõuda, peavad eestlastest rohkem pingutama	86
50	Eestlased ja eestivenelased suhtlevad omavahel liialt vähe	71
35	Eestlased ei saa aru Suure Isamaasõja tähtsusest kõikidele eestivenelastele	73
21	Integratsiooniga tahetakse eestivenelasi muuta eestlaste sarnaseks, neid assimileerida	73
20	Eestivenelased tunnevad ennast Eestis teisejärgulistena, neil on eestlastega võrreldes vähem õigusi	81
14	Eesti võimud ei austa eestivenelaste seisukohti ja tõekspidamisi	82

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kahe probleemi puhul on arusaamad sarnased. Nõus ollakse sellega, et eestlased ja eestivenelased suhtlevad omavahel liialt vähe, või et eestivenelased, kes tahavad Eestis edasi jõuda, peavad eestlastest rohkem pingutama.

Suuri lahknevusi tekitavad ajalooga seotud küsimused. Enamik eestlastest (81%) on tundlikud selles osas, et eestivenelased ei mõista Eesti ajalugu ja ei saa aru eestlaste käitumisest. Samas üsnagi suur hulk (41%) eestivenelastest on sellise arvamusega päri, mis annab lootust, et paljud eestivenelased on valmis oma teadmisi Eesti ajaloo kohta parandama.

Eestivenelased (73%) omakorda näevad teravalt probleemi selles, et eestlased ei saa aru Suure Isamaasõja tähtsusest kõikidele eestivenelastele. Kolmandik eestlastest on selle väitega päri ja suhtuvad mõistvalt eestivenelastesse.

Keerulisem on olukord nendes küsimustes kus hinnangud väga vastandlikud ja kus vastastikusele mõistmisele on praegusel hetkel vähe lootust. Need on seisukohad, mis peegeldavad eestivenelaste peamiseid probleeme Eestis elamisel:

- Eesti võimud ei austa eestivenelaste seisukohti ja tõekspidamisi
- Eestivenelased tunnevad ennast Eestis teisejärgulistena, neil on eestlastega võrreldes vähem õigusi
- Integratsiooniga tahetakse eestivenelasi muuta eestlaste sarnaseks, neid assimileerida

Kui valdav osa eestivenelastest (70-80%) pooldab neid seisukohti, siis eestlastest on nendega nõus vaid 14-21%. On põhjust arvata, et ülalnimetatud probleemid mõjutasid üsna tugevalt pronkssõduri kriisi tekkimist.

Integratsioon pole täitnud ei eestlaste ega eestivenelaste ootuseid. Siit võiks teha järelduse, et integratsiooni senine ideoloogia on end ammendanud. Uut integratsiooniparadigmat ei tohiks enam üles ehitada peamiselt keeleõppele ja kodakondsuse saamisele. Edasiminekuks nii kitsas lähenemine enam ei sobi.

Uue etapi märksõnad peaksid olema märksa avaramad ja aitama kujundada uut kvaliteeti rahvussuhetes. Uue integratsioonietapi märksõnadeks võiksid olla:

- kaasatus
- turvalisus
- sallivus
- usalduse kasv jt.

4. Integratsiooni potentsiaal

Eesti riigil on mitte-eestlaste integratsiooni kogemus seitse aastat väldanud integratsiooniprogrammi (2000 kuni 2007) raames. Hetkel on koostamisel riiklik integratsioonikava aastateks 2008 kuni 2013. Vaatamata olemasolevale kogemusele jätkub endiselt diskussioon, kuivõrd on integratsioon ühepoolne, st. venekeelsete eestimaalaste kohandumine ja riigikeele aktiivne õppimine ja mil määral eeldab integratsioon ka eestlaste suhtumise teadlikku muutumist. Oluline on teha kokkuvõtteid rahvussuhete arengutest ja analüüsida integratsiooni potentsiaali, ehk erinevate rahvusrühmade arusaamade sarnasust küsimustes, mis puudutavad Eesti riigi käitumist, riigi sise- ja välispoliitikat.

2007. aasta on oluline, kuna selle aastaga lõpeb esimene integratsiooniperiood, milles riik on seadnud teadlikke eesmärke venekeelsete eestimaalaste sulandamiseks ühiskonda. Arvatavalt on selle aasta aprillisündmused ehk kõigil värskest meelest nn. pronksiöö juhuslik sündmus, mida ei saa üle tähtsustada. Samas on pronksiööl kindlasti sümboolne tähendus kui esimese integratsiooniperioodi lõpus asetleidnud sügav konflikt, mille ulatust keegi ei osanud ette näha ja mille tähenduse mõtestamisega alles tegeletakse.

Nagu eespool juba selgus, peavad nii eestlased kui eestivenelased senist integratsiooni suhteliselt ebaõnnestunuks. 51% eestlastest ja 69% venelastest hindab senist integratsiooni ebaõnnestunuks. Integratsiooni peavad edukaks 28% eestlastest ja 20% eestivenelastest. Ülejäänud vastajad ei osanud senisele integratsioonile omapoolset hinnangut anda. Küsimus on selles, kuidas neid tulemusi, ehk suhtumist integratsiooni hinnata. Kui pessimiste on mõlemas rahvusrühmas kaks ja pool korda enam kui optimiste, siis võib eeldada, et riigi senist integratsioonipoliitikat tuleks tõsiselt ümber hinnata. Eesmärgiks ei saa seada väikeste muudatuste tegemist, vaid muuta tuleks integratsiooniprotsessi põhimõtteid.

Eesti- ja venekeelsete elanike lõimumiseks, ehk vastastikuse usalduse ja austuse ning ühiste arusaamade kujunemiseks on vaja teatud eeltingimusi. Järgnev analüüs viitab mõnede tendentsidele, mis lõimumise protsessi mõjutavad, sellele kaasa aitavad või lõimumist takistavad.

Lõimumise üheks eelsoodumuseks on, millist distantsti, lähedust või kaugust üksteisest, eestlased ja eestivenelased tunnetavad ja eneste jaoks tähtsaks peavad. Üldtendentsiks on, et eestlased püüavad tugevamini vältida elamist ja töötamist või õppimist keskkonnas, kus domineerivad venelased. Mitte-eestlastel ei ole nii tugevaid barjääre eestlaste suhtes.

Tinglikult võiks täiskasvanud elanikkonna jaotada kolme rühma, „leplikud“, „pragmaatikud“ ja „vastuseisjad“. „Leplikud“ on nõus heal meelel või vähemalt rahuldavatel tingimustel elama lähestikku või töötama ja õppima koos venelastega/eestlastega. „Pragmaatikutel“ peavad koos tegutsemiseks olema soodsad tingimused ja „vastuseisjad“ eitavad koos tegutsemist (vastusevariandid „läheks äärmise vajaduse korral“ + „ei läheks mingil juhul“).

Elamine venekeelses/eestikeelses keskkonnas.

Eestlaste seas on leplikud 13%, pragmaatikud 16% ja vastuseisjaid 66%. Venekeelsete elanike hulgas on leplikud 41%, pragmaatikud 20% ja vastuseisjaid 34%.

Tallinna eestlaste seas on leplikke 11%, pragmaatikud 22% ja vastuseisjaid 63%.

Tallinna venelaste hulgas on leplikke 40%, pragmaatikud 22% ja vastuseisjaid 33%.

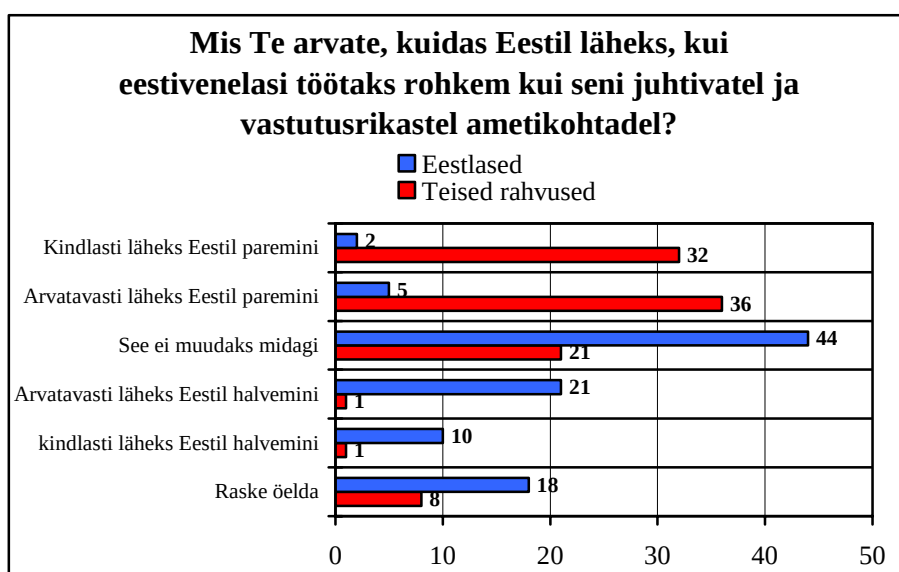
Töötamine või õppimine venekeelses/eestikeelses keskkonnas.

Venekeelses keskkonnas töötamine on eestlaste jaoks vastuvõetavam kui elamine keskkonnas, kus domineeriks muukeelne elanikkond. Muukeelses keskkonnas töötamise suhtes on eestlastest leplikud 23%, pragmaatikud 24% ja vastuseisjad 46%. Venelastest on leplikud 47%, pragmaatikud 26% ja vastuseisjaid 20%.

Tallinna eestlaste seas on leplikuid 24%, pragmaatikuid 29% ja vastuseisjaid 42%.

Tallinna venelastest on leplikud 46%, pragmaatikud 31% ja vastuseisjad 17%.

Olulise tähendusega lõimumise ja eestlaste mõtlemisviisi kujundamisel on see, kuivõrd eestlased näevad kohalikes eestivenelastes potentsiaali, venelaste vajalikkust Eesti ühiskonnale. Eestlased ei ole oma arusaamistes ja hoiakutes valmis Eestis elavatele venelastele panustama selles mõttes, et ei pea oluliseks venelaste suuremat kaasamist riigi ja majanduselu jaoks vastutusrikkamatele ametikohtadele.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Mis Te arvate, kuidas Eestil läheks kui eestivenelasi töötaks rohkem kui seni juhtivatel ja vastutusriikastel ametikohtadel?

	Hinnangud %s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Kindlasti läheks Eestil paremini	2	32	12
Arvatavasti läheks Eestil paremini	5	36	15
See ei muudaks midagi	44	21	36
Arvatavasti läheks Eestil halvemini	21	1	14
Kindlasti läheks Eestil halvemini	10	1	7
Raske öelda	18	8	16
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlased ei pea oluliseks eestivenelaste senisest suuremat kaasamist vastutusriikastele ametikohtadele. Eestlased ei näe, et riigile ja ühiskonnale sünniks kasu venelaste suuremast kaasamisest. Eesti saavutusühiskonnale nii tüüpiline liberaalne mõtteviis, mis on vallutanud kõik elualad, mõtestab igasuguse edu läbi konkurentsi. Seega siis, kui venelased konkurentsivõitluses edu saavutavad, siis pääsevad nad ka vastutusriikastele ametikohtadele, kui nad edu ei saavuta, siis pole õiglane eestlaste suhtes kui venelasi hakatakse teadlikult soosima. Teadlik soosimine tähendab eelkõige kõikvõimalike eeliste sisseviimist kuni kvootideni välja.

Erasektoris on täna juba näha, kuidas võimekamad eestivenelased tänu kolme keele (vene-, eesti- ja inglise keel) valdamisele edukalt läbi löövad ja endale vastutusrikkamaid ametikohti saavad. Muidugi on see vaid võimekate tee.

Tallinna eestlased tõrjuvad venelasi veidi enam. 37% tallinlastest (eestlaste keskmine riigis 31%) arvab, et venelaste kaasamine vastutusrikkamatele ametikohtadele oleks seotud ohtudega.	Tallinna venelased tunnevad suuremat tõrjutust. 75% Tallinna venelastest (venelaste keskmine 68%) usub, et venelaste suurem kaasamine on riigile kasulik.
--	---

Eestivenelaste **konkurentsivõime** iseloomustamiseks on järgmine skeem. Vastajad hindasid peamiseid põhjuseid, mis takistavad eestivenelaste edukust.

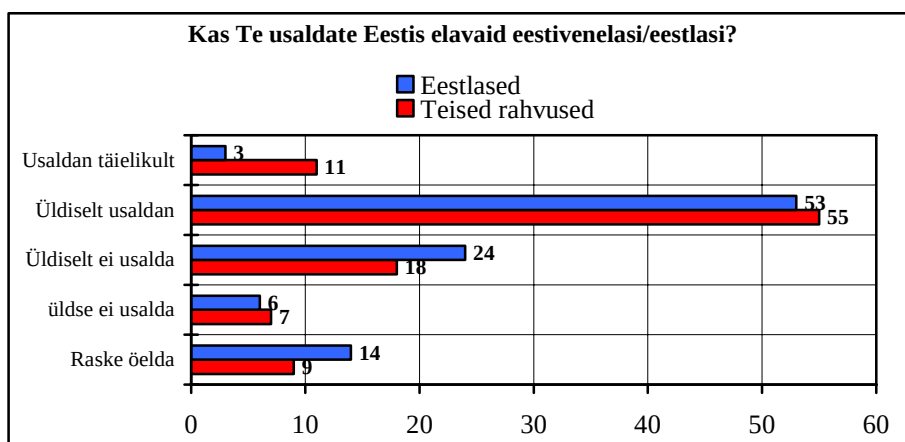
Mis on Teie arvates põhjuseks, et eestivenelasi on vähe juhtivatel ametikohtadel Riigikogus, valitsuses, omavalitsustes jne.

		Hinnangud %des
Eestlaste hinnangud		Eestivenelaste hinnangud
88	Muulaste puudulik eesti keele oskus juhtival kohal töötamiseks	58
57	Muulaste ükskõiksus ja vähene huvi Eesti arengu suhtes	15
48	Eestivenelasi ei usaldata	75
44	Eestlased tõrjuvad eestivenelasi, ei soovi nende mõju Eesti arengule	86
37	Muulaste vähene valmisolek teha Eestis karjääri ja tõusta kõrgetele ametikohtadele	21
29	Muulaste ebakindlus ja soovimatus kõrgetele ametikohtadele kandideerida	28

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlaste valdava enamiku jaoks on kõige tähtsam argument muulaste vähesel konkurentsivõime põhjenduseks teadmine, et muulaste eesti keele oskus on ebapiisav. Teiseks argumendiks on eestlaste kujutus, et muulased ei huvitu Eesti arengutest. Ligi pooled eestlased möönavad, et venelasi ei usaldata piisavalt ja eestlased ei soovi muulaste mõju Eesti arengutele. Kaks viimast on väga tõsised negatiivsed hoiakud, millega eestlased põhjendavad oma tõrjuvat suhtumist eestivenelaste püüdlustesse.

Eestivenelaste jaoks on kõige olulisemaks barjääriks teadmine, et eestlased neid tõrjuvad ja ei usalda. Eestlaste ja eestivenelaste vaheline **usaldamatus** on loomulikult täna Eestis tõsiseks probleemiks. Eesti ja vene kogukond elavad omaette meediaruumides ja seetõttu tunnevad üksteise probleeme, arusaamu ja hirme küllalt halvasti. Suur osa vastastikusest usaldamatusest on kindlasti tingitud ka informatsiooni vähesusest. Samas pole kahtlust, et vastastikune usaldus on lõimumise üheks oluliseks eeltingimuseks.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kas Te usaldate Eestis elavaid eestivenelasi/eestlasi?

Hinnangud %s

	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Usaldan täielikult	3	11	5
Üldiselt usaldan	53	55	54
Üldiselt ei usalda	24	18	22
Üldse ei usalda	6	7	6
Raske öelda	14	9	13
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Uuring näitas, et vastastikuse usalduse üldpilt ei ole lootusetult halb. Venekeelsetest inimestest usaldavad eestlasi 2/3 (66%) ja ei usalda 1/4 (25%). Kõige vähem usaldavad eestlasi kõrgharidusega (56%), üle 60 aastased (57%) ning Eestis elavad Venemaa kodakondsusega vastajad (53%).

Kõige enam mõtlemist väärrib see, et kõrgharidusega eestivenelased eestlasi teistest vähem usaldavad. Võib arvata, et just kõrgharidusega inimeste tööturu nišis on konkurents eestlaste ja eestivenelaste vahel kõige teravam ja eestivenelased tunnevad ennast ebakindlatena ja tahaplaanile jäetuna.

Eestlaste poolelt vaadatuna on selge tendents, kõige vähem usaldavad mitte-eestlasi kuni 30 aastased noored ja üle 60 aastased eestlased. Järsk veelahe jookseb 15-19 aastaste eesti noorte hoiakutes. Kõige nooremate eestlaste grupis on usaldamatust (47% vastajatest) rohkem kui usaldust (44%). Vene keele oskuse puudumine on kindlasti üheks mõjuriks, mis alla 20 aastaste noorte eestlaste usaldamatust eestivenelaste vastu suurendab. Samas on tasakaalustavaks mehhanismiks, et sama vanuserühma vene noorte eesti keele oskus on tunduvalt parem kui vanematel venelastel.

Vastupidine tendents võrreldes venelastega on vastajate hariduse mõjutegur. Kõrgharidusega eestlased usaldavad venelasi kõige enam võrreldes kesk- või põhiharidusega eestlastega. Samas kui kõrgharidusega venelased usaldasid eestlasi vähem kui madalama haridustasemega venelased. Kaudselt näitab kõrgharidusega eestivenelaste suurem usaldamatus nende suuremat protestimeelsust ja rahulolematust Eesti ühiskonnas.

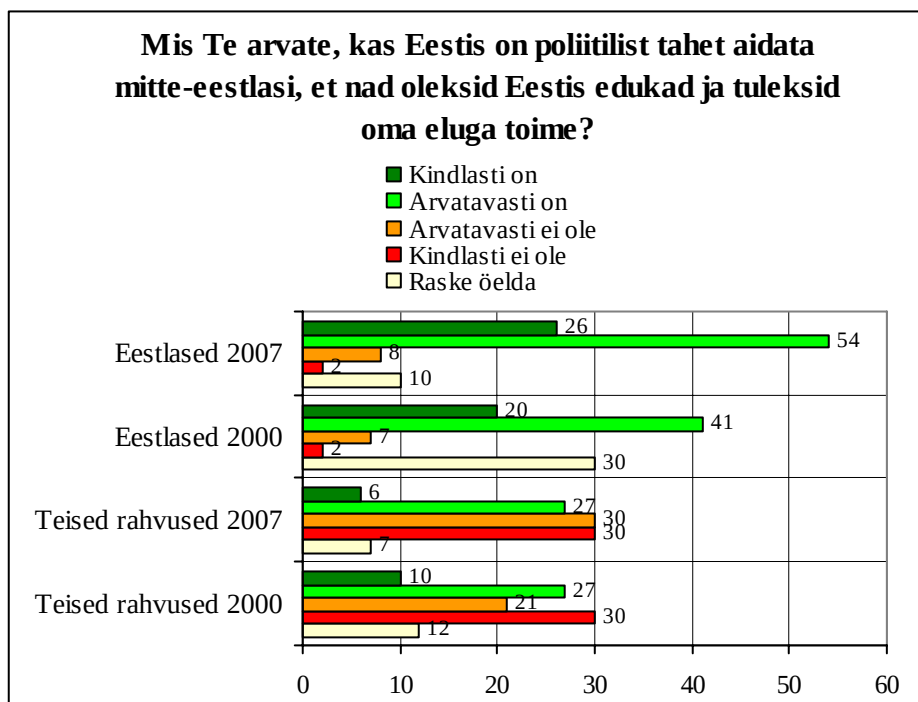
5. Hinnangud Eesti riigi suutlikkusele integratsiooni toetada

Eesti riik on integratsioonile üsna suurt tähelepanu pööranud. Integratsiooniprogrammi realiseerimisega tegelevad mitmed riiklikud institutsioonid koos kolmanda sektoriga. Riik kulutab igal aastal kümneid miljoneid kroone, et eestivenelaste olukorda parandada.

Soovisime uuringus teada, kuidas Eesti riigi püüdlusi hinnatakse ja vaatlesime seda kahest aspektist:

1. Kas Eestis on piisavalt poliitilist tahet eestivenelasi aidata?
2. Milline on rahulolu Eesti riigi juhtimisega?

Esmalt selgitasime, kas Eestis on piisavalt poliitilist tahet eestivenelasi aidata.

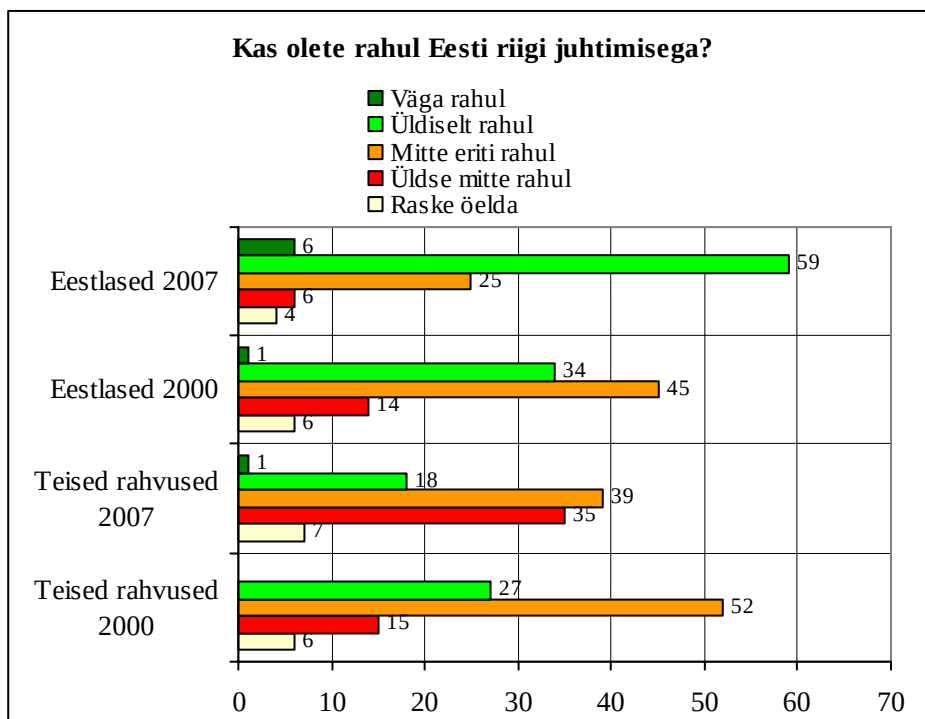
Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Valdav osa eestlastest (80%) on arvamisel, et Eestis on piisavalt poliitilist tahet eestivenelaste aitamiseks. Viimase 7 aasta jooksul on viiendiku võrra kasvanud seda seisukohta toetavate eestlaste osakaal. Kui aastal 2000 ei osanud kolmandik eestlastest hinnangut anda selles küsimuses, siis nüüd jääb erapooletuks vaid iga kümnes. Seega on vahepeal jõudsalt kasvanud oma kindlat seisukohta omavate eestlaste arv.

Teiste rahvuste esindajad on valdavalt (59%) seisukohal, et Eestis ei ole piisavalt poliitilist tahet eestivenelasi aidata. Kolmandiku arvates poliitilist tahet jätkub. Viimase 7 aastaga on suhtumiste struktuur samaks jäänud.

Ülaltoodust võib järeldada, et põhiosa eestlastest on rahul praeguse poliitikaga, mida riik eestivenelaste suhtes korraldab ja ei näe siin mingeid põhjusi muudatusteks. Kuigi eestlased ei ole rahul integratsiooni tulemustega, arvavad nad, et põhjuseks on eestivenelaste endi vähene huvi ja soovimatus integreeruda.

Ka rahulolu Eesti riigi juhtimisega on eestlased ja eestivenelased üsnagi vastandlikel seisukohtadel. Kui valdav osa eestlastest (2/3) on riigi juhtimisega rahul, siis suur osa eestivenelastest (3/4) on rahuolematud.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlased usaldavad oma riiki ja on rahul selle juhtimisega. Neile tundub, et riik on teinud omalt poolt kõik, et ka eestivenelastel saaksid olla edukad ja tuleksid oma eluga toime. Kui eestivenelased sellega nõus pole, siis tuleks neil vigu otsida iseendast.

Eestivenelasi iseloomustab pettumus ja usaldamatus riigi suhtes. Neile tundub, et riik ei mõista neid ja ei arvesta nendega.

6. Keeleoskuse tähendus integratsioonis

Esimese riikliku integratsiooniprogrammi kandev alusideoloogia oli Eestis elavate vähemusrahvuste eesti keele oskuse parandamine ja keeleõppe toetamine igal tasandil. Eesti keele õpe oli selge prioriteet vene üldhariduskoolide õppekavades, samuti täiskasvanute täiendõppes. Motivatsioon eesti keele õppimiseks tuleneb tööturu vajadustest. Eesti keele oskus on oluliseks lisaväärtuseks tööturul konkureerimiseks. Eesti kodakondsuse saamiseks on vaja sooritada keeleksam ja eesti keeles ka põhiseaduse tundmise eksam.

Esimese integratsioonikava (2000 – 2007) oluliseks lõppakordiks on ülemineku algus 2007. aasta sügisel eestikeelsele aineõppele venekeelsetes gümnaasiumides. Eestikeelse aineõppe eesmärgiks on jõuda olukorrani, kus 60% vene gümnaasiumide õppekavadest oleksid eestikeelsed. Tänapäevaks on vene gümnaasiumid keelereformiga alustanud ja 2007/2008 õppeaastal õpetatakse esimese ainenäena eesti kirjandust eesti keeles.

Samas on täna veel ebaselge, milline on nimetatud koolireformi täpne sisu. Kuidas hinnata 60% eestikeelse õppe mahtu, kas see on 60% gümnaasiumi õppekava tundide mahust või õppeainete mahust. Milliste ainete eesti keeles õpetamine viib 60% kriteeriumini jne. Haridusminister on lubanud täpsema reformi kava viia valitsusse selle aasta oktoobrikuus. Seni on avalikkusele teada antud, et vene koole hakatakse premeerima eestikeelsele õppele ennaktempos ülemineku eest.

Koolireformi arenguid jälgides teeb ettevaatlikuks, et kogu keeleõppe protsess hakkab toimuma kõrgetasemeliste (Valitsuse) poliitiliste otsuste kaasabil. Selline lähenemine seab vene koolid avalikkuse tähelepanu keskmesse. Samuti suureneb Eesti poliitiliste vastaste huvi pingestada rahvussuhteid just vene koolides toimuva reformi kaasabil. Sedavõrd pingelises olukorras vajavad vene koolid igakülgselt toetust. Mitte üksnes kriitikat.

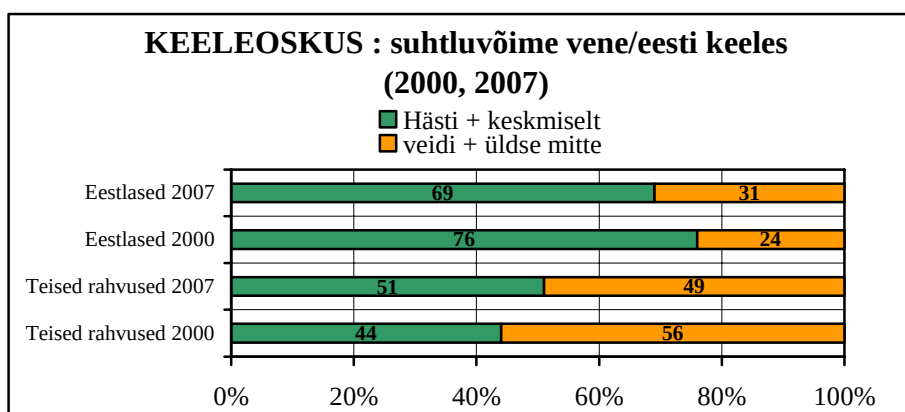
Keeleoskuse dünaamika.

Eestivenelaste keeleoskuse hindamiseks kasutasime vastajate enesehinnanguid oma eestikeelsele suhtlusvõimele. Suutlikkus riigikeeles suhelda on hea parameeter, mis näitab inimese aktiivse keelekasutuse taset. Teiseks on inimesel kõige kergem ise oma suhtlustaset hinnata. Suhtluskeele olemasolu annab inimesele võimaluse tööturul valikute tegemiseks, samuti on aktiivne suhtluskeel eelduseks, et inimene võib vabalt orienteeruda eestikeelsel meediamaaistikul.

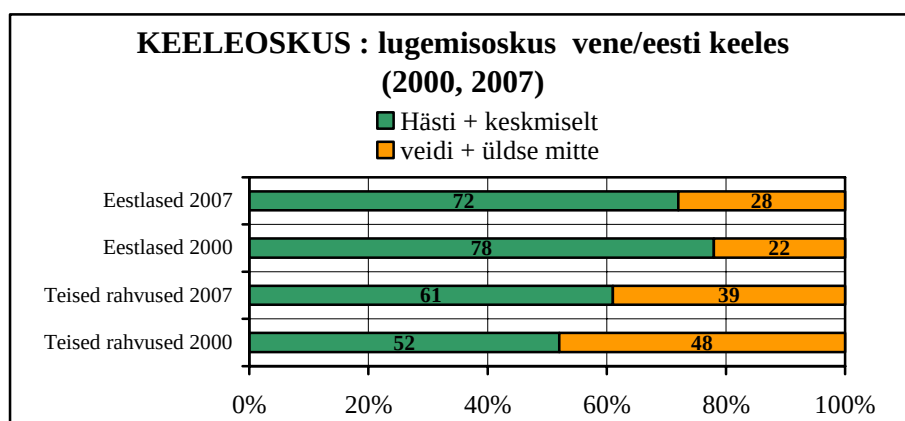
Lisaks eestivenelaste eesti keele oskusele annab uuring võimaluse analüüsida eestlaste vene keele oskust. Eestlaste puhul on samuti tegemist vastajate enesehinnangutega oma suutlikkusele vene keeles suhelda.

Kuna keeleoskuse selgitamiseks kasutame vastajate enesehinnangut, siis peab kindlasti arvestama, et vastaja elukoht vastuseid mõnevõrra mõjutab. Tallinnas elavate venelaste hinnanguid oma eesti keelele mõjutab kindlasti see, et neil on vastamisel kaks taustsüsteemi. Esiteks, nad saavad pidevalt oma suhtluskeele taset „kontrollida“ eestikeelses keelekeskkonnas ja teiseks on neile võrdlusbaasiks näiteks Kirde-Eestis elavate venelaste keeleoskuse tase, kes ei saa oma eesti keelt soovi korral eestikeelses suhtluskeskkonnas „proovile panna“.

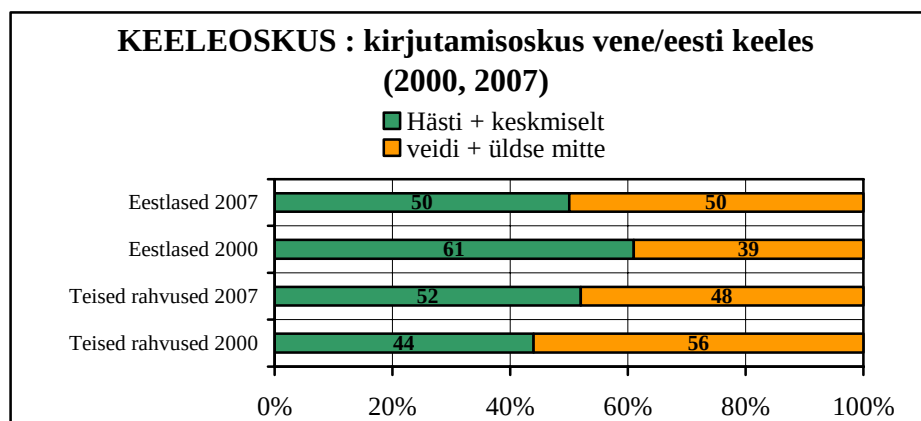
Keeleoskuse üldtendentsi Eestis võib kokku võtta järgmiselt, eestivenelaste keeleoskus paraneb samas tempos kui kahaneb eestlaste suhtlusvõime vene keeles. Sellest tulenevalt, eestivenelaste positsioon pidevalt tugevneb ja eestlaste positsioon nõrgeneb. Mitme keele oskus annab inimesele kindlasti tugevama positsiooni kui ühe keele oskus riigis, kus vene keelt kõnelevate inimeste osa on kolmandik elanikest.

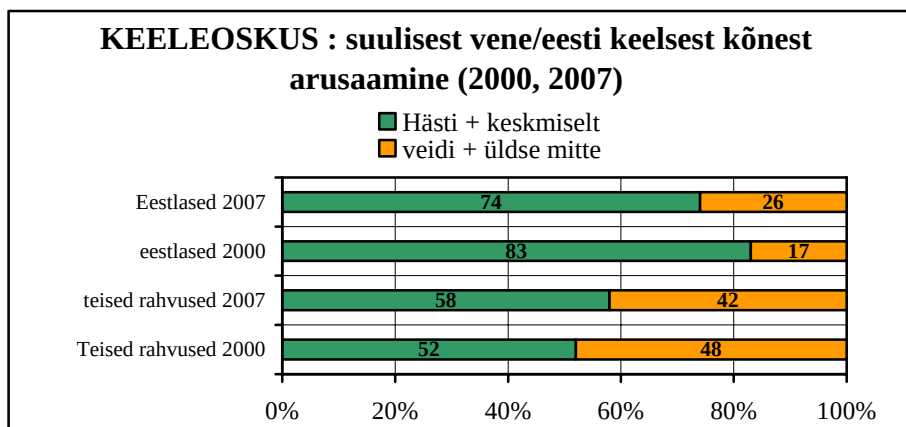
Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000, 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000, 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000, 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000, 2007

Tallinna eestlaste vene keel oli 2007.a. uuringu järgi üle riigi kõige parem. Hästi + keskmiselt suhtles 77% (eestlased 69%).

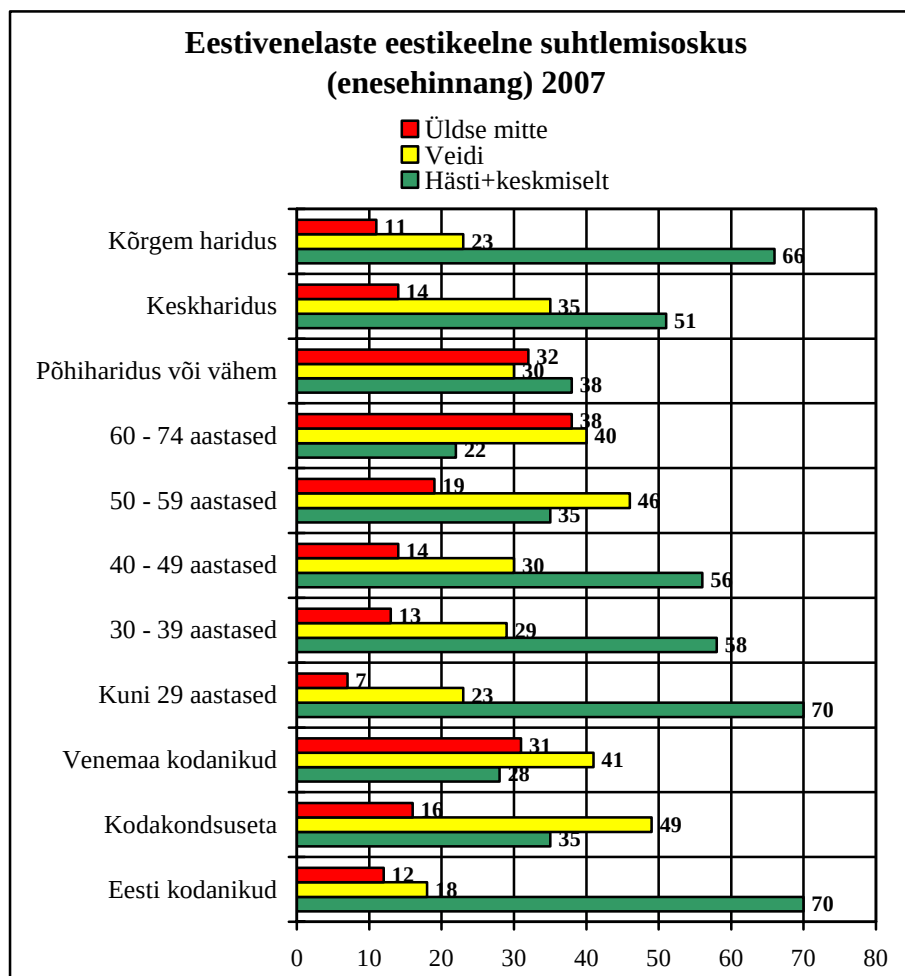
Tallinna venelaste eesti keel oli veidi parem kui venelastel keskmiselt. Hästi + keskmiselt suhtles 56% (venelased 51%).

Kuivõrd Te valdate vene/eesti keelt?

Hinnangud %s

	Eestlased		Teised rahvused	
	2000	2007	2000	2007
Saate aru suulisest kõnest				
o Hästi + keskmiselt	83	74	52	58
o Veidi + üldse mitte	17	26	48	42
o Kokku	100	100	100	100
Suudate suhelda				
o Hästi + keskmiselt	76	69	44	51
o Veidi + üldse mitte	24	31	56	49
o Kokku	100	100	100	100
Oskate lugeda				
o Hästi + keskmiselt	78	72	52	61
o Veidi + üldse mitte	22	28	48	39
o Kokku	100	100	100	100
Oskate kirjutada				
o Hästi + keskmiselt	61	50	44	52
o Veidi + üldse mitte	39	50	56	48
o Kokku	100	100	100	100

Allikad :Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2000
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestivenelaste keeleoskust mõjutavad oluliselt nende kodakondsus, vanus ja haridus.

Eestivenelaste eestikeelne suhtlemisoskus (enesehinnang).

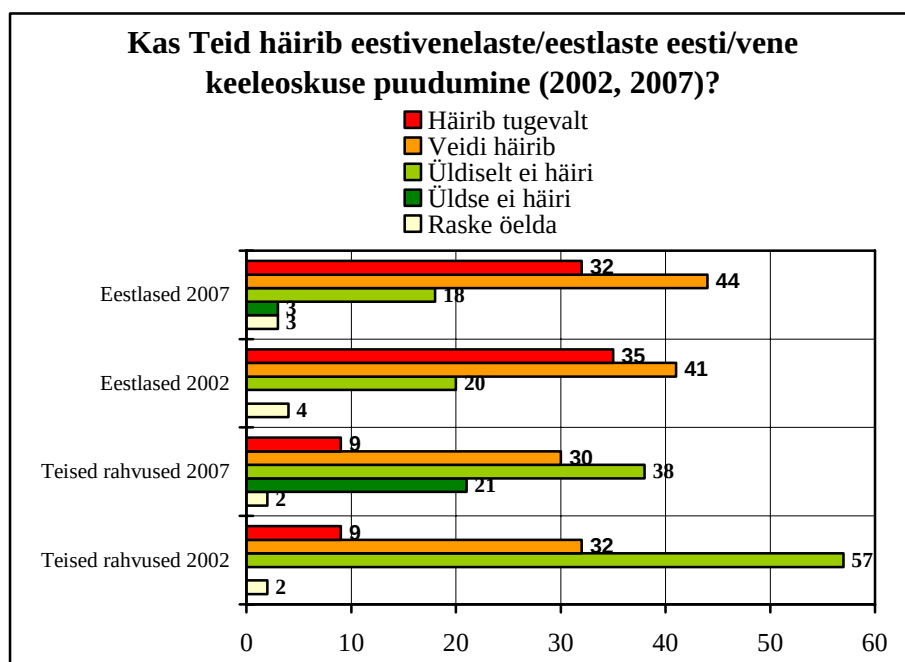
	Hinnangud %s			
	Hästi + keskmiselt	Veidi	Üldse mitte	Kokku
Kodakondsus				
o Eesti kodanikud	70	18	12	100
o Kodakondsuseta	35	49	16	100
o Venemaa kodanikud	28	41	31	100
Vanus				
o Kuni 29 aastased	70	23	7	100
o 30 – 39 aastased	58	29	13	100
o 40 – 49 aastased	56	30	14	100
o 50 – 59 aastased	35	46	19	100
o 60 – 74 aastased	22	40	38	100
Haridus				
o Põhiharidus või vähem	38	30	32	100
o Keskharidus	51	35	14	100
o Kõrgem haridus	66	23	11	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Parima eesti keele oskusega on kõrgharidusega, kuni 29 aastased ja Eesti kodakondsusega eestivenelased.

Samas ühiskonnas elavate inimeste vahel võivad kergemini tekkida pinged kui inimestel puudub ühine keel, mille abil suhelda. Eestis elavatest täiskasvanutest on 63% inimesi, kes on suutelised suhtlema nii eesti- kui venekeeles. Eestlaste seas on selliseid inimesi esialgu rohkem (68%) kui eestivenelaste hulgas (52%). Nooremas vanuserühmas (15 – 29 aastased) on aga noorte venelaste keeleoskus parem kui noortel eestlastel. Eesti keeles suudab suhelda 70% kuni 29 aastastest vene noortest ja sama vanuserühma eestlastest suudab vene keeles suhelda vaid 37%. Seega on vene noored keeleoskuse eelistusega võrreldes eestlastega.

Uuringud on alati näidanud pidevalt ühesugust tendentsi, eestlasi häirib tugevalt eestivenelaste halb eesti keele oskus. See trend ei ole viimase viie aastaga muutunud. Eestlaste häiritus on jätkuvalt kõrge. See näitab, et eestlaste jaoks on venelaste keeleoskus põhimõttelise tähendusega. Peegeldades kaudselt eestlaste jaoks eestivenelaste lojaalsust Eesti riigile.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2002, 2007

Kas Teid häirib eestivenelaste/eestlaste eesti/vene keele oskuse puudumine?

Hinnangud %s

	Eestlased		Teised rahvused	
	2002	2007	2002	2007
Häirib tugevalt	35	32	9	9
Veidi häirib	41	44	32	30
Üldiselt ei häiri / Ei häiri (2002)	20	18	57	38
Üldse ei häiri	X	3	X	21
Raske öelda	4	3	2	2
Kokku	100	100	100	100

Allikad: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2002

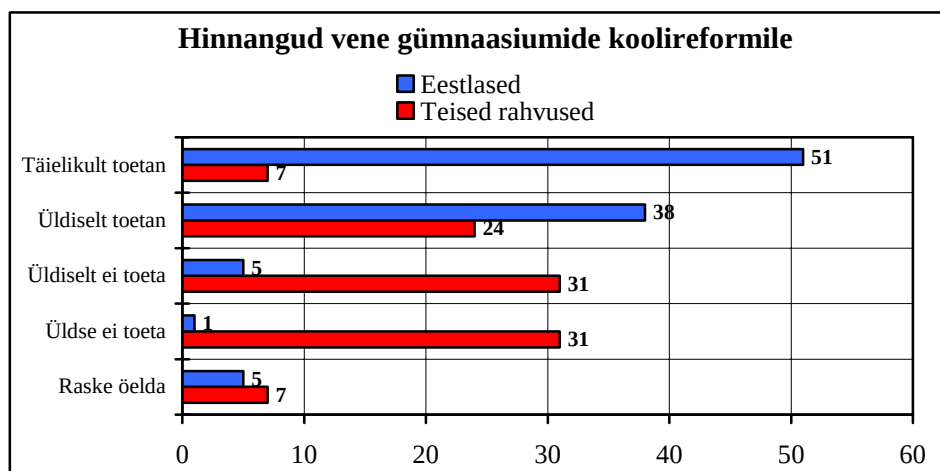
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

7. Vene koolide gümnaasiumireformi tähendus

Esimese integratsioonikava lõpuaasta tähistab vene gümnaasiumidele uut ajajärku. Uuest õppeaastast algas reform, mille sisuks on üleminek eestikeelsele aineõppele kuni 60% ulatuses.

Uuring näitas, et eestlaste toetus vene gümnaasiumide reformile on täielik. Vene koolide reformi mõte on konstrueeritud eestlastele arusaadavalt. Lihtne ja selge, avaldame vaikset survet eesti keele õppimiseks gümnaasiumides. Selle tulemusel paraneb vene noorte riigikeele oskus, suureneb nende konkurentsivõime Eesti tööturul ja toimetulek Eesti ühiskonnas, järelkult ka nende heaolu ja rahuolu riigiga.

Uuring näitas, et eestlased ei näe mingeid probleeme ja ohte uues vene koolidele suunatud reformis. Eestivenelased ise, keda koolireform otseselt mõjutab, on uuenduste suhtes märksa skeptilisemad.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

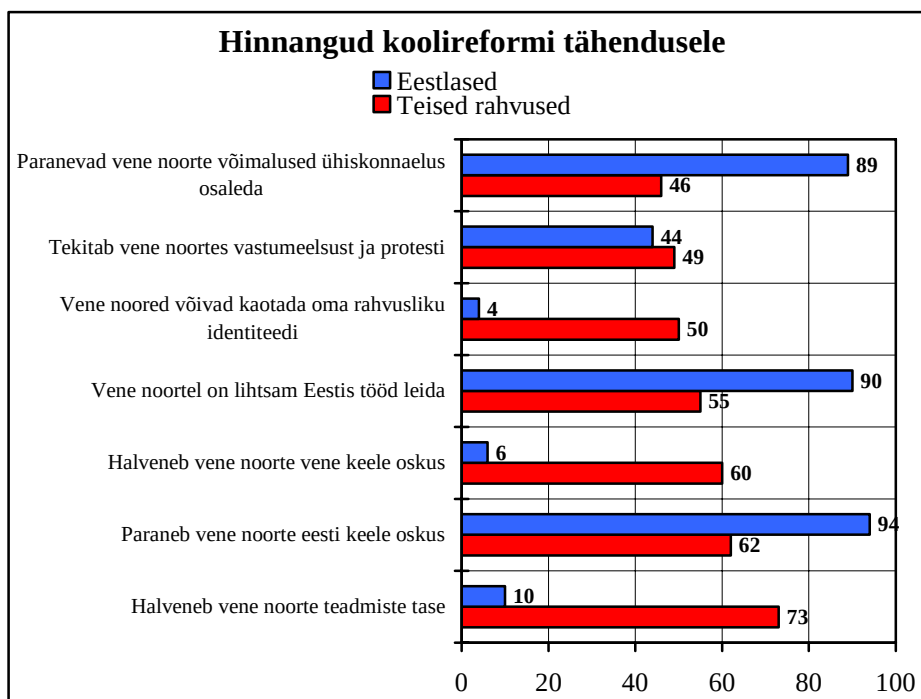
Praegused Eesti seadused näevad ette, et alates aastast 2007 algab koolireform. Venekeelsed gümnaasiumid hakkavad õpetama aineid eesti keeles. Eesmärgiks on õpetada 60 % õppeainetest eesti keeles. Kuidas Teie sellesse suhtute ?

	Hinnangud %s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Täielikult toetan	51	7	37
Üldiselt toetan	38	24	34
Üldiselt ei toeta	5	31	14
Üldse ei toeta	1	31	11
Raske öelda	5	7	4
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestivenelastest toetab reformi veidi vähem kui kolmandik (31%) ja ligi 2/3 (62%) on meelestatud reformi suhtes kriitiliselt. Venelaste skepsis peegeldab kaudselt olukorda, kus venekeelsele avalikkusele suunatud selgitustöö koolireformi sihtidest ja sisust on olnud selgelt puudulik.

Uuring võimaldas hinnata, millised on **peamised barjäärid ja hirmud**, mis mõjutavad positiivseid ja negatiivseid hinnanguid koolireformile

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Hinnangud koolireformi tähendusele.

	Hinnangud %s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Halveneb vene noorte teadmiste tase			
o Nõustun	10	73	31
o Ei nõustu	78	19	59
Paraneb vene noorte eesti keele oskus			
o Nõustun	94	62	84
o Ei nõustu	3	27	10
Halveneb vene noorte vene keele oskus			
o Nõustun	6	60	23
o Ei nõustu	85	33	68
Vene noortel on lihtsam Eestis tööd leida			
o Nõustun	90	55	79
o Ei nõustu	4	31	13
Vene noored võivad kaotada oma rahvusliku identiteedi			
o Nõustun	4	50	19
o Ei nõustu	82	37	67
Tekitab vene noortes vastumeelsust ja protesti			
o Nõustun	44	49	45
o Ei nõustu	23	25	24
Paranevad vene noorte võimalused ühiskonnaelus osaleda			
o Nõustun	89	46	74
o Ei nõustu	3	36	14

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Tabelis on kõik mõjurid järjestatud vastavalt sellele, milline tähendus on erinevatel teguritel eestivenelastele, kes on otseselt gümnaasiumireformi subjektid.

Eestivenelased aduvad positiivseid mõjureid, eesti keele oskuse paranemine, konkurentsivõime suurenemine tööturul. Samas on eestivenelaste hirmud seotud noorte kesisema teadmiste tasemega. Elukõige tuleb need eestivenelaste hirmud maha võtta, ehk teha selgitustööd, näidata, milline mõju vene noorte teadmiste tasemele on reformil.

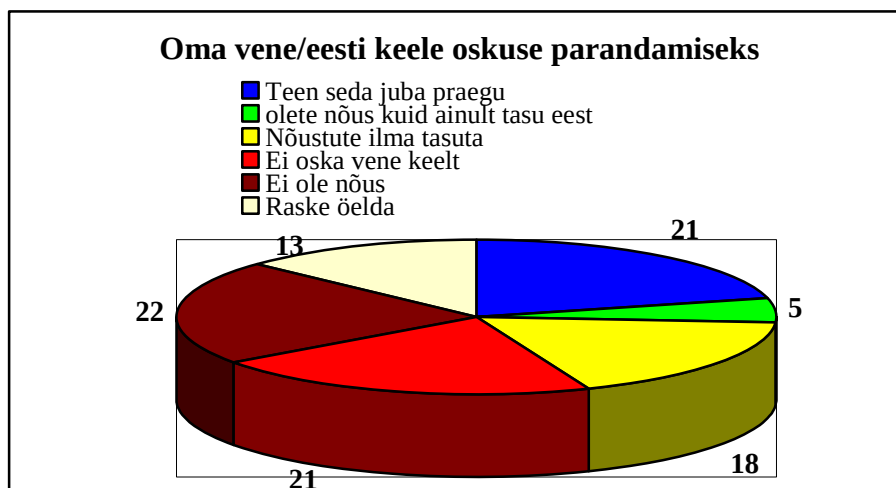
8. Valmisolek vastastikuseks keeleteoks

Eestlastel on küllaltki kõrge valmisolek aidata eestivenelastel eesti keelt õppida. Ligi pooled eestlastest (44%) on valmis eestivenelastega igal nädalal paar tundi suhtlema, et anda keelepraktikat. Viiendik teeb seda juba praegu. Iga neljas eestlane on uus potentsiaalne suhtlemispartner-keeleeõpetaja, 5% teeks seda tasu eest.

Paljudel eestivenelastel on raskusi eesti keele selgeks saamisega. Kas isiklikult Teie oleksite nõus igal nädalal paar tundi suhtlema mõne eestivenelasega, et anda talle keelepraktikat?

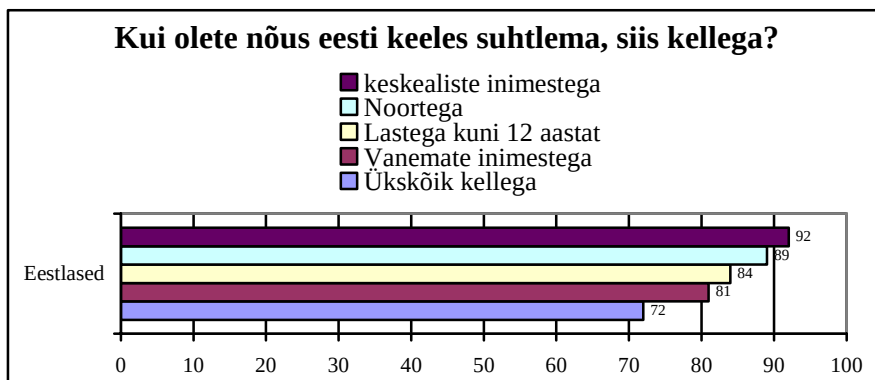
	%s
	Eestlased
Teete seda juba praegu	21
Olete nõus kuid ainult tasu eest	5
Nõustute ilma tasuta	18
Te ei oska vene keelt, ei saa eestivenelastega suhelda	21
Ei ole nõus	22
Raske öelda	13
Kokku	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Valmis ollakse keelepraktikat andma kõikidele vanuserühmadele, lastest vanemate inimesteni.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kui olete nõus eesti keeles suhtlema, siis kellelega eeskätt?

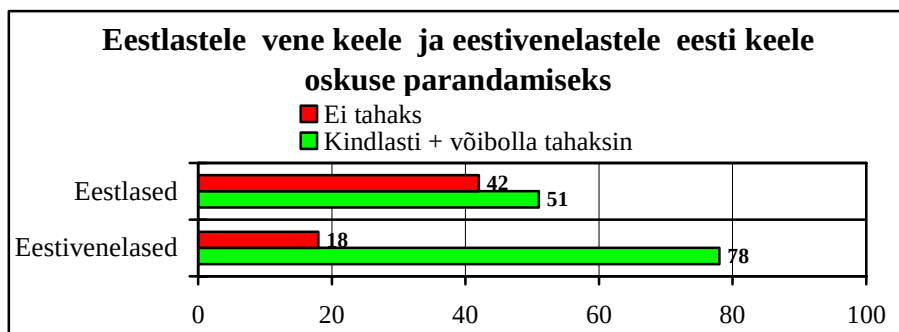
Nendega eelkõige + samuti %s

	Eestlased
Keskealiste inimestega	92
Noortega	89
Lastega kuni 12 aastat	84
Vanemate inimestega	81
Ükskõik kellelega	72

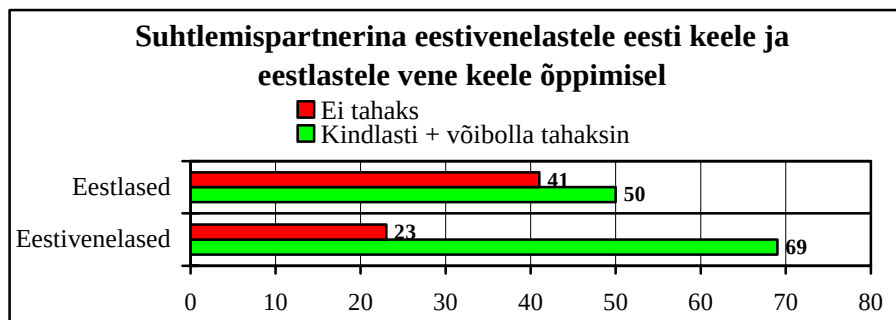
Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Suurt huvi pakkus variant, mille kohaselt on vastaja elukohas (linnas või vallas) spetsiaalne keskus, kus eestivenelased ja eestlased saaksid keeleõppimise eesmärgil omavahel suhelda. Iga teine eestlane käiks meelsasti taolises keskuskes oma vene keele oskust parandamas või siis aitaks eestivenelastel eesti keelt praktiseerida.

Kui Teie linnas või vallas oleks keskus, kus eestivenelased ja eestlased saaksid omavahel suhelda keeleõppimise eesmärgil. Kas Te tahaksite käia selles keskuskes oma keeleoskust või eestivenelaste keeleoskust parandamas ?

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestivenelaste huvi sellise keskuse järele on oluliselt suurem, 78% suhtleks seal meelsasti eestlastega, et eesti keelt selgeks saada, 69% oleks ka ise valmis eestlastega vene keeles suhtlema.

Ehk tasuks kaaluda selliste suhtlemiskeskuste loomist, mis võiksid tegutseda klubilisuse ja vabatahtlikkuse printsiibil. Algatus vene laste keeleõppeks eestlaste peredes õnnestus väga hästi. Mingit sarnast pehmemat keeleõppe vormi oleks vaja ka täiskasvanutele. Eestlaste ja eestivenelaste vastastikune soov üksteisele keelt õpetada on arvestavalt suur.

9. Eestivenelaste identiteedist

Integratsiooniprotsessis on kesksel kohal ka inimeste uue identiteedi kujunemine. Identiteet on samastumine, ühtekuuluvustunne, mis võib rajaneda rahvuslikel, kultuurilistel, ideoloogilistel või riikondlikel tunnustel. Inimestel võib üheaegselt olla mitu identiteeti. Nii tunnetab eestlane end Eesti kodanikuna, kuid samas võib tal olla ühtekuuluvustunne ka eurooplaste, baltlaste, põhjamaalaste jt.

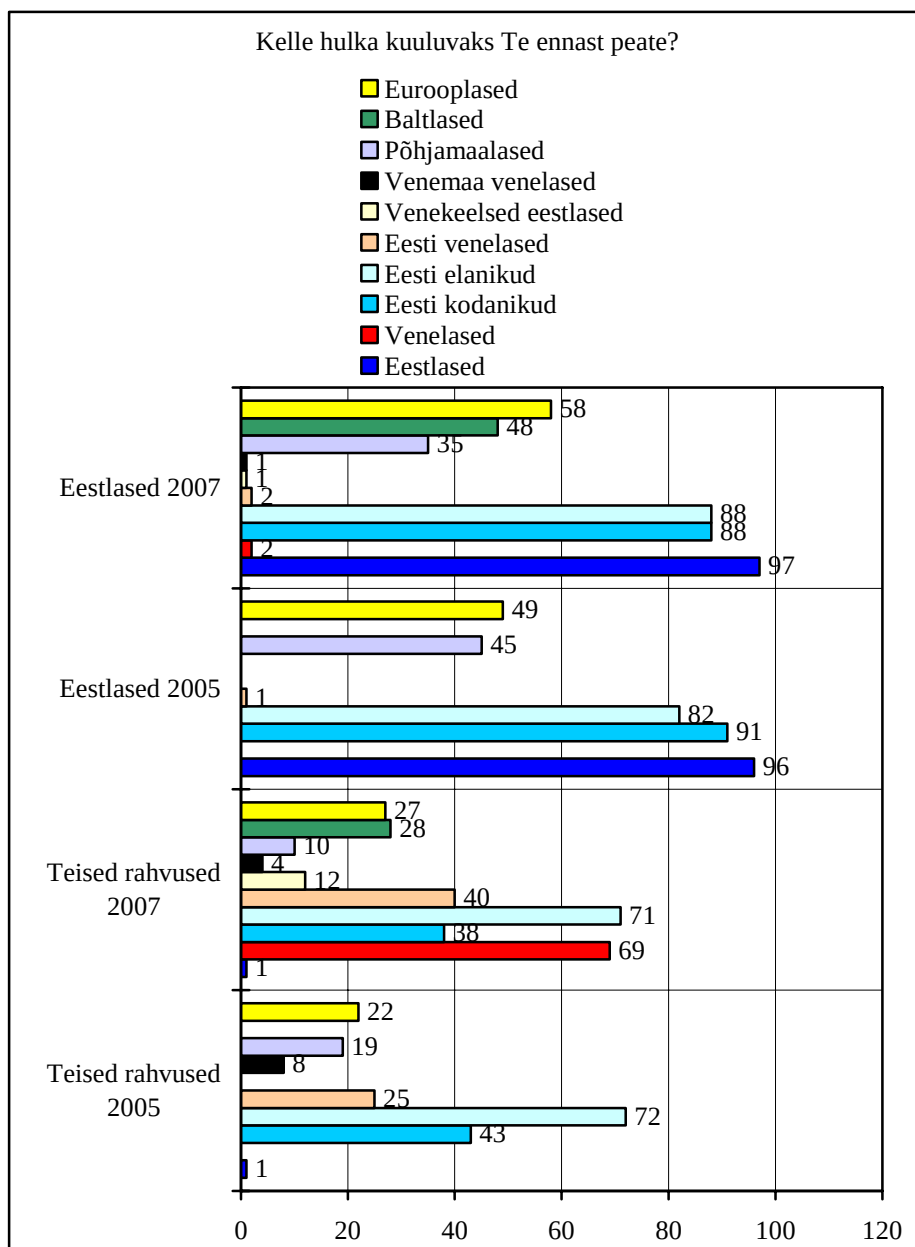
Selgitasime uuringus, kellega Eesti inimesed end samastavad, kuivõrd sarnased on eestlaste ja eestivenelaste identiteeditunnetused, milles on põhierinevused. Eestlaste ja eestivenelaste identiteetide lähenemine on võtmeküsimus, et meil tekiks ühtne kodanikkond, et eri rahvuseid ühendaksid sarnased väärtused, lojaalsustunne riigile jne. Kõik see on oluline Eesti julgeoleku ja turvalise arengu tagamisel, mis kindlustaksid Eesti riigi normaalse toimimise.

Eestlaste identiteeditunnetust iseloomustab kindlustunne ja tugev samastumine oma rahvuse, riigi ja kodanikkonnaga. Enamik eestlastest peab end nii Eesti elanikeks kui kodanikeks. Tegemist on heade märkidega eesti kogukonna ühtsustundest ja terviklikkusest.

Eestivenelaste identiteeditunnetus on oluliselt nõrgem. Kõige rohkem peetakse end Eesti elanikeks (71%) ja venelasteks (69%). Eesti kodanikeks peab end vaid 38% (väiksem osakaal kui on Eesti kodakondsuse omajaid vastanute seas). Vaid 1% peab end eestlaseks, kuid on

märkimisväärne, et 40% peab end eestivenelaseks, mis on märk uue (kaksik)identiteedi kujunemisest. Tegemist on positiivse trendiga, mida tuleks igati toetada.

Vähem populaarne on olla venekeelne eestlane, sellega on nõus vaid 12% vastanutest. Väga nõrgalt seostatakse oma identiteeti Venemaaga, Venemaa venelaseks peab end vaid 4% vastanutest. Tulemus on üllatav, sest Venemaa kodanikke on vastanute seas 20%.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlaste identiteeditunnetus ulatub väljapoole Eestit. Rohkem kui pooled eestlastest tunnetavad end eurooplastena, ka on eestlastel tugev samastumistunne baltlastega, mõnevõrra nõrgem põhjamaalastega.

Eestivenelased samastavad end märksa vähem kui eestlased eurooplaste, baltlaste ja põhjamaalastega.

Vaadates järgnevat nimekirja palun öelge, kelle hulka kuuluvaks Te ennast peate?

Hinnangud skaalapunktile "Jah, kindlasti" %des

	Teised rahvused						
	Teised rahvused keskmiselt	Eesti kodanikud	Venemaa kodanikud	Kodakondsuseta	Põhiharidus	Keskharidus	Kõrgem
Venelased	69	62	71	79	58	72	72
Eesti kodanikud	38	65	6	13	25	37	53
Eesti elanikud	71	75	71	66	60	73	76
Eesti venelased	40	49	30	32	38	42	35
Venekeelsed eestlased	12	14	9	10	14	13	5
Venemaa venelased	4	-	14	3	8	4	1
Põhjamaalased	10	10	8	9	8	9	13
Baltlased	28	30	19	25	21	26	36
Eurooplased	27	30	24	25	28	27	30

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestivenelaste eri rühmadel on erinev identiteeditunnetus. Rohkem väljakujunenud on see kõrgharidusega inimestel, aga ka Eesti kodakondsuse omajatel, kelledest suurim arv - 65%, tunnetavad end Eesti kodanikena. Tulemus paneb mõtlema, miks mitte kõik Eesti kodakondsuse omajad ei samasta end Eesti kodanikega. Põhjus võib olla selles, et puudu jääb nii kindlustundest Eesti riigi suhtes kui ka soovimatusest samastuda siinse kodanikkonnaga.

Märksa nõrgem identiteeditunnetus on põhiharidusega ja määratlemata kodakondsusega inimestel, kes oluliselt vähem kui eestivenelased keskmiselt, samastavad end Eesti kodanikega, ka ei söanda neist üle kolmandiku pidada end Eesti elanikeks.

Kõige nõrgem identiteeditaseme on Venemaa kodanikel, kelledest vaid 6% peab end Eesti kodanikuks ja samas vaid 14% Venemaa venelaseks.

Tulemustest võib järeldada, et eestivenelaste identiteedi kujunemine on alles kujunemisejärgus ja jääb kaugemale eestlaste tugevast ja terviklikust identiteeditunnetusest. Enamik eestivenelasi määratleb end venelase ja Eesti elanikuna, mis tähistab nõrka ja ebakindlat seotust Eesti riigiga. Kategooria Eesti elanik on üsnagi ebamäärane, märgistab rohkem elamiskohta ja ei paku piisavalt kindlustunnet. Samas puudub eestivenelastel identiteediline seotus Venemaa või mõne muu lähiriigiga.

Eestivenelased on oma uut identiteeti otsimas ja püüavad oma praegust positsiooni kus nad asuvad, lahti mõtestada. Kaugemale selles protsessis on jõudnud kõrgharidusega inimesed ja Eesti kodanikud.

Nõrk identiteedipositsioon kätkeb endast mitmesuguseid riske. Nõrga identiteediga inimesed kahtlevad enda väärtuslikkuses, nad on kergesti manipuleeritavad (näiteks Venemaa propaganda mõjul). Eestivenelaste identiteedi kujunemisele tuleks kindlasti kaasa aidata. Peab aga arvestama sellega, et vene keelel on määrav roll identiteedi kujunemisel.

Uuringu üks eesmärgi oli ka selgitada, kuivõrd eestivenelased assimileerunud - eestistunud ja kuidas nad seda väärtustavad.

Assimileerumine tähendab loobumist oma rahvusrühma keelest ja traditsioonidest ning põhirahvuse keele, kultuuri ja kommete ülevõtmist, millega kaasneb identiteedi muutus. Elades võõra rahva seas on üsnagi paratamatu, et osa inimesi assimileerub. Assimilatsioon võib toimuda kiirendatud tempos kui põhirahvusel on kõrgem sotsiaalmajanduslik staatus ja assimileerunud inimene saavutab seeläbi parema positsiooni ühiskonnas.

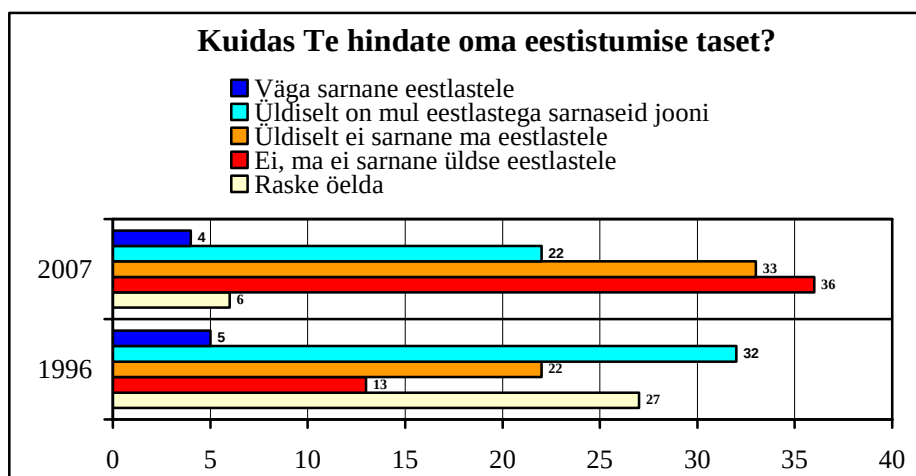
Täielik assimilatsioon tähendab, et eestivenelased loobuvad oma rahvuskultuurist, kommetest ja harjumustest sedavõrd, et hakkavad mõtlema, käituma ja elama nagu eestlased. See eeldab uue identiteedi kujunemist, millega käib kaasas uute kultuuriliste väärtuste omaksvõtmine, uus maailmapilt ja elulaad. Nii kaugele pole eestivenelaste assimilatsioon veel jõudnud, sest vaid 1% eestivenelastest peab end eestlaseks.

Eestistumise (assimilatsiooni) esimeseks astmeks on sarnasuse tekkimine eestlastega. Kõige uuringus kuivõrd sarnaseks eestlastega eestivenelased end hindavad.

Kuivõrd eestistunuks Te ennast hindate?

	Eestivenelaste hinnangud %des	
	1996	2007
Väga sarnane eestlastele	5	4
Üldiselt on mul eestlastega sarnaseid jooni	32	22
Üldiselt ei sarnane ma eestlastele	22	33
Ei, ma ei sarnane üldse eestlastele	13	36
Raske öelda	27	6
Kokku	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 1996 ja 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 1996 ja 2007

Väga sarnaseks eestlastega hindab end vaid 4% eestivenelastest, viiendiku arvates on neil eestlastega sarnaseid jooni. Valdav osa eestivenelastest (69%) ei pea end eestlastega sarnaseks.

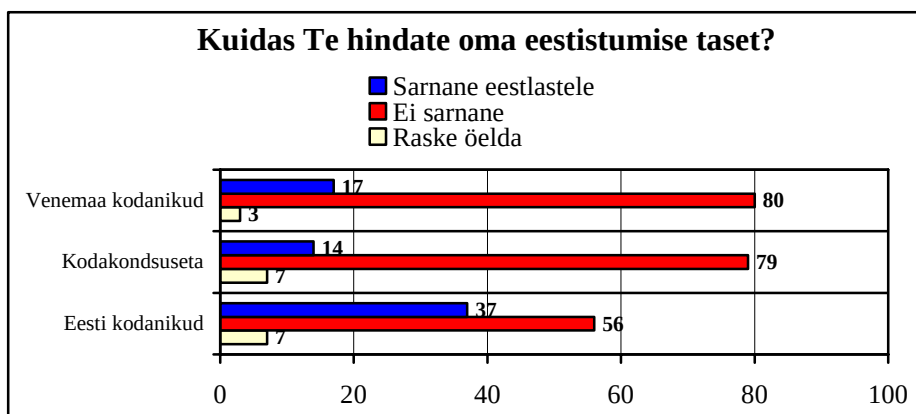
Võrdlusandmed 1996.aastaga näitavad, et eestivenelased on hakanud eestistumist vähem väärtustama. 1996.aastal hindas end eestlastega sarnaseks 37% eestivenelastest, mis on 11% võrra enam kui 2007.aastal. 11 aasta jooksul on 2 korda on kasvanud nende arv, kes ei pea end eestlastega sarnaseks.

Raske on hinnata, kas tegemist on püsiva tendentsiga alates aastast 1996 või väljendab see rohkem pärast aprillisündmusi tekkinud emotsionaalset protestimeelt.

Eestivenelaste assimilatsiooni aste (enesehinnang).

	Hinnangud %s		
	Sarnane eestlastele (väga+üldiselt)	Ei sarnane (üldiselt + üldse mitte)	Raske öelda
Kodakondsus			
o Eesti kodanikud	37	56	7
o Kodakondsuseta	14	79	7
o Venemaa kodanikud	17	80	3

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Sarnasemaks eestlastega peavad end Eesti kodanikud. Valdav osa (79-80%) määratlemata kodakondsusega inimestest ja Venemaa kodanikest arvavad, et neil ei ole eestlastega midagi sarnast.

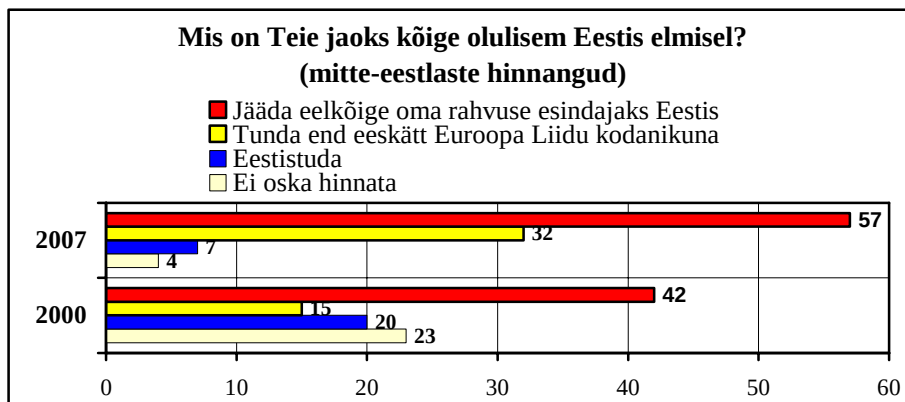
Püüdsime uuringus selgitada, kui võrd on eestistumine eestivenelaste jaoks prioriteediks. Palusime hinnata, mis on eestivenelastele kõige tähtsam Eestis elamisel, kas oma rahvuskultuuri säilitamine, eestistumine või end Euroopa Liidu kodanikuna tunnetamine.

Mis on Teie jaoks kõige olulisem Eestis elamisel? Valige, palun üks variant.

Hinnangud %s

	2000	2007
Jääda eelkõige oma rahvuse esindajaks Eestis	50	57
Tunda end eeskätt Euroopa Liidu kodanikuna	12	32
Eestistuda, rääkida eesti keelt, võtta omaks eesti kultuur ja kombed	11	7
Ei oska hinnata	27	4
Kokku	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000 ja 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000 ja 2007

Enam kui pooled eestivenelastest soovivad Eestis elades jääda eelkõige oma rahvuse esindajaks, säilitades oma rahvuse traditsioonid ja kultuuri. Kolmandik eelistab end eeskätt tunda Euroopa Liidu kodanikuna, vaid 7% eelistavad eestistuda. Võrreldes 2000.aastaga on eestistuda soovijate arv kahanenud.

Mis on Teie jaoks kõige olulisem Eestis elamisel? Valige, palun üks variant.

Hinnangud %s

	Jääda eelkõige oma rahvuse esindajaks	Tunda end eeskätt EL kodanikuna	Eestistuda	Ei oska hinnata
Kodakondsus				
o Eesti kodanikud	47	41	8	4
o Kodakondsuseta	61	26	7	5
o Venemaa kodanikud	79	18	3	-
Vanus				
o Kuni 29 aastased	48	38	11	3
o 30 – 39 aastased	54	36	3	7
o 40 – 49 aastased	56	37	1	6
o 50 – 59 aastased	70	25	5	-
o 60 – 74 aastased	73	18	7	2
Haridus				
o Põhiharidus või vähem	56	27	13	4
o Keskharidus	61	30	5	4
o Kõrgem haridus	48	44	5	3
Elukoht				
o Tallinn	63	35	2	-
o Ida-Virumaa	56	25	12	7
o Ülejäänud Eesti	48	37	10	5

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

On tähelepanuväärne, et soov eestistuda on vähene ka Eesti kodakondsuse omajatel. 41% neist sooviks end eeskätt tunda Euroopa Liidu kodanikuna, 47% soovivad säilitada oma rahvuse traditsioone ja kultuuri ja vaid 8% eestistuda.

Veel aastal 2000 oli täheldatav seos, mille järele Eesti kodakondsus ja elamine eestikeelses keskkonnas soodustasid eestistumise eelistamist. Nüüd on paraku eelistused muutunud ja eestistumise asemele valivad ka Eesti kodanikud ja eestikeelses keskkonnas elavad venelased eurooplaseks saamise.

Kehtib seos, mida nooremad inimesed, seda vähem on nad huvitatud oma rahvusliku eripära säilitamisest. Kuni 50-aastased eestivenelased on vähem kui vanem põlvkond huvitatud rahvusliku eripära säilitamisest ja eelistavad EL kodanikuks saamist.

Venelaseks (või mõne muu oma rahvuse esindajaks) jäämine on tähtsam Venemaa kodanikele ja vanemaealistele inimestele, ka tallinlastele.

Uuringu andmetel toimub üheaegselt mitu protsessi. Poolte eestivenelaste jaoks on ülioluline Eestis elamisel säilitada oma rahvuslik eripära. Iga kolmanda jaoks on oluline tunda end eeskätt Euroopa Liidu kodanikuna, vaid 7% soovib eestistuda. Eestistumine on osutunud ülejõu käivalt raskeks, lihtsam on saada eurooplaseks.

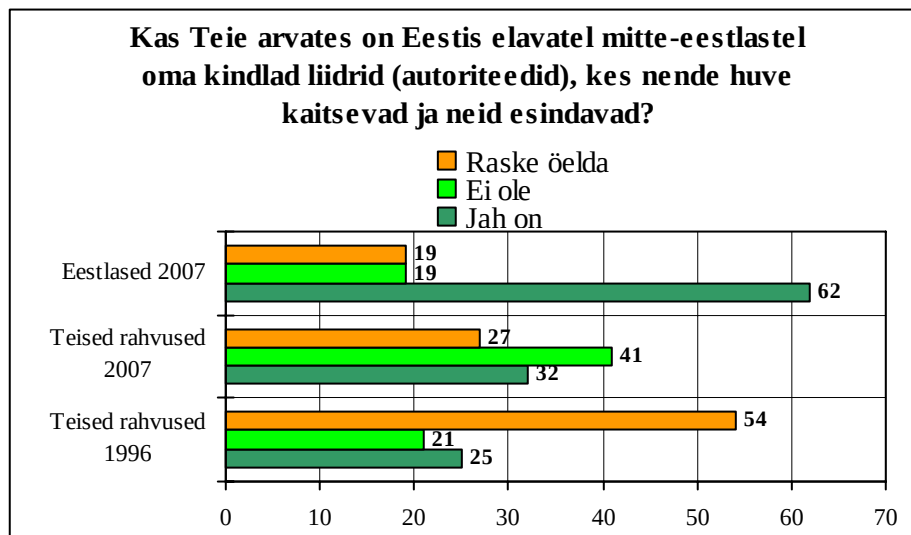
10. Eestivenelaste arvamusliidritest

Küsisime uuringus nii eestivenelastel kui eestlastelt, kas mitte-eestlastel on kindlad liidrid, kes nende huve kaitsevad ja neid esindavad.

Probleem venekeelse kogukonna liidritest kerkis üles aprillisündmuste järel, kus tekkis terav vajadus eesti ja vene kogukondade dialoogi järele. Selgus, et arvestatavaid ja autoriteetseid liidreid, kellega eestlaste esindajad oleks saanud ühe laua taha istuda, aprillisündmuste järel ei leidunud. Aprillisündmuse juhtisid ja organiseerisid äärmuslike vaadetega inimesed.

Eestivenelaste liidrite puudumine on kindlasti üks põhjus, miks vene parteid Eestis on osutunud vähepopulaarseteks ja pole suutnud pääseda Riigikokku. Valimistel on eestivenelased eelistanud eestlaste parteisid (valdavalt Keskerakonda) vene parteidele ja organisatsioonidele.

Liidrite puudumisele viitas ka 1996.aastal tehtud küsitlus, kus vaid iga neljas eestivenelane arvas, et mitte-eestlastel on liidrid, kes neid esindavad ja nende huvisid kaitsevad. 11 aastaga ei ole eestivenelaste arvamused väga palju muutunud. Vaid iga kolmas arvab, et liidrid on olemas, kaks korda on kasvanud nende inimeste arv, kes on veendunud, et liidreid siiski pole.

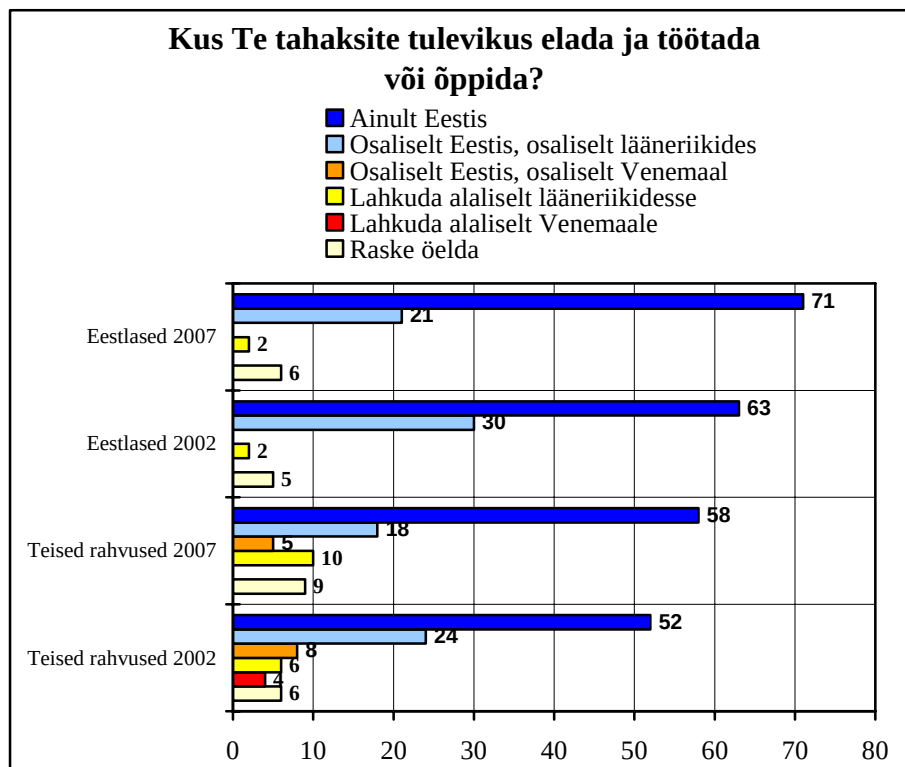
Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

2007.aasta uuringus esitasime sama küsimuse ka eestlastele. Valdavale osale (2/3) eestlastest tundub, et mitte-eestlastel on liidrid olemas. Siit võib järeldada, et eestlased tajuvad eestivenelaste olukorda teisiti ja arvavad, et eestivenelaste seas on olemas tugevad autoriteedid, kellele järele rahvas koondub. Paraku see nii pole.

Liidrite puudumine on märgiks venekeelse kogukonna vähesest organiseeritusest, tugevusest ja terviklikkusest. Ilma tugevate liidriteta pole venekeelsel kogukonnal võimalik omandada sellist sotsiaalset ja poliitilist jõudu, et olla võimeline enda huvide eest seisma ja võitlema. Eestivenelaste huvisid esindavad eesti parteid, kes ei ole valmis lahendama eestivenelaste probleeme nii radikaalselt kui seda eestivenelased sooviksid.

11. Eestivenelaste tulevik Eestis

Integratsiooni tähenduse mõtestamisel on oluline aru saada kui tähtsaks peavad eestivenelased oma tuleviku sidumist Eestiga. Kui nad näevad oma tulevikku Eestis, on keeleõppe ja ühiskonnaga kohandumise motivatsioon märksa suurem. Kui venelased oma tulevikku mõttes Eestiga ei seo, on suhteliselt ebareaalne oodata nendelt huvi ja kaasaelamist Eesti riigile ning omapoolset panustamist sellesse riiki.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kus Te tahaksite tulevikus elada ja töötada või õppida?

Hinnangud %s

	Eestlased		Teised rahvused	
	2002	2007	2002	2007
Ainult Eestis	63	71	52	58
Osaliselt Eestis, osaliselt lääneriikides	30	21	24	18
Osaliselt Eestis, osaliselt Venemaal	0	0	8	5
Lahkuda alaliselt lääneriikidesse	2	2	6	10
Lahkuda alaliselt Venemaale	0	0	4	0
Raske öelda	5	6	6	9
Kokku	100	100	100	100

Allikad: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2002
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlaste jaoks on tuleviku kujundamiseks kaks arvestatavat varianti, kas elada ja töötada tulevikus üksnes Eestis (71% vastajatest) või siis segavariant, kus osaliselt elatakse ja töötatakse või õpitakse Eestis ja osaliselt lääneriikides (21% vastajatest).

Alaliselt Eestist lahkuda soovijate osatähtsus on eestlaste seas marginaalne, vaid 2%. Iseküsimus on muidugi see, kui need 2% rahvastikust on kõige suutlikumad ja andekamad. Siis tähendaks see Eestile tõsist kaotust.

Mitte-eestlaste eelistustes domineerivad kaks samasugust tulevikumudelit nagu eestlastel, ainult nende tähendus ei ole nii valdav kui eestlastel. Eestis elavate venelaste tulevikunägemustes on esikohal siduda oma elu ja töö ainult Eestiga (58% vastajatest). Teine eelistus on üheaegne tegutsemine Eestis ja lääneriikides (18% vastajatest) ja kolmas eelistus on venelaste jaoks minna alaliselt lääneriikidesse elama (10% vastajatest).

Eestlaste ja eestivenelaste hinnangutest võib välja lugeda mitu olulist tendentsi. Esiteks, nii eestlased kui eestivenelased on omaks võtnud olukorra ja vabadused, mille annab tööjõu vaba liikumine EL liikmesriikide elanikele. Elada ja töötada vaheldumisi oma kodumaal ja mõnes teises EL liikmesriigis on saanud meelepäraseks valikuks olulisele osale elanikest. Sellist elu ja töörütmi peab enda jaoks prioriteetseks viiendik Eesti elanikest, sõltumata rahvusest.

Teiseks, iga kümnes Eestis elav teisest rahvusest inimene unistab oma tulevikule mõeldes sellest, et lahkuda jäädavalt Eestist ja asuda elama mõnda lääneriiki.

Kolmas oluline järeldus on, eestivenelased ei soovi mingil juhul lahkuda Eestist ja asuda alaliselt elama või töötama Venemaale.

Eestivenelaste tuleviku projektsioonid sõltuvad vastaja vanusest. Nooremate, 15 kuni 29 aastaste venelaste eelistustes on olulisel kohal lääneriigid. 40% noortest eestivenelastest tahaksid elada ja tegutseda üheaegselt Eestis ja lääneriikides. 23% vene noortest eelistaks üksnes Eestit ja 19% vene noortest lahkukuks alaliselt läände elama ja töötama. Venemaa eelistus on 4% vene noortel, kes sooviksid üheaegselt elada ja töötada nii Eestis kui Venemaal. Alaliselt ei taha oma tulevikku Venemaaga siduda keegi vastajatest.

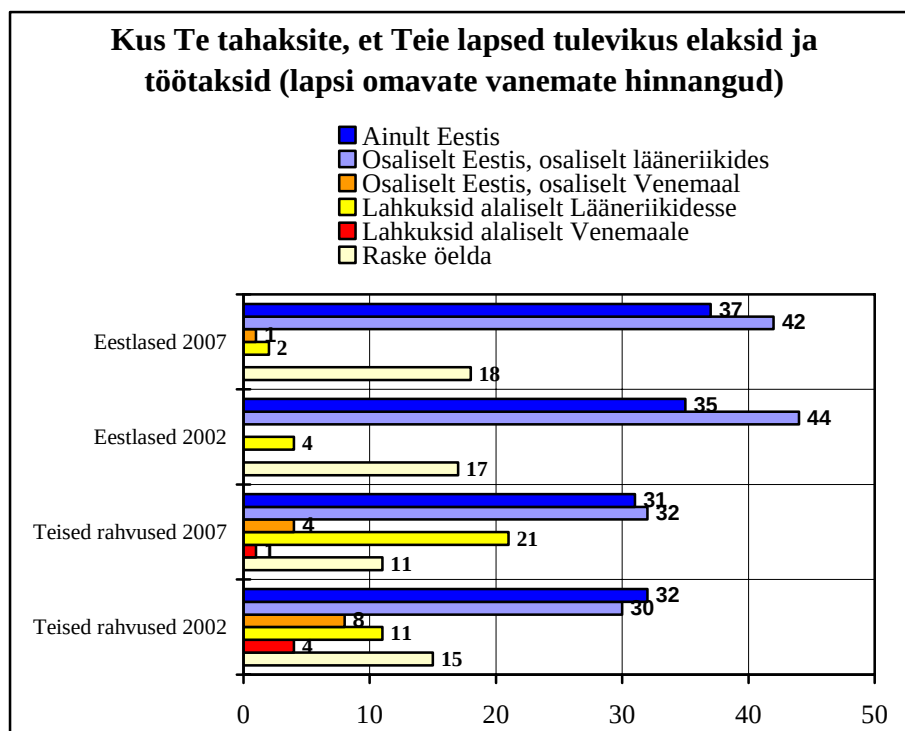
On selge tendents, mida vanemad on vastajad, seda enam seovad nad oma tulevikku „ainult Eestiga“. Seega on just vanemaealistele venelastele väga oluline kindlustunne Eestis elamiseks.

Selge tendents on ka, et Eestis elavad Venemaa kodanikud ei taha sugugi Venemaale elama minna. Venemaa kodakondsusega vastajad, kes on üldjuhul vanemad inimesed, näevad oma tulevikku kõige sagedamini üksnes Eestis.

Oma elu ja töö sidumine mõttes Venemaaga, pole eestivenelaste ühegi sotsiaalse grupi tõsiseltvõetav eelistus.

Täiskasvanud inimeste hinnangud oma tulevikule sisaldavad paratamatult tugeva annuse reaalsust. Inimesed saavad oma tulevikule mõtelda lähtudes tänasest tegelikkusest, oma võimetest ja suutlikkusest tööturul konkureerimiseks jne.

Veidi enam on unistustega tegemist siis kui täiskasvanud vastajad projekteerivad mõttelist tulevikku oma lastele.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kus Te tahaksite et Teie lapsed tulevikus elaksid ja töötaksid? (vastajad, kellel on lapsed)

	Hinnangud %s			
	Eestlased		Teised rahvused	
	2002	2007	2002	2007
Ainult Eestis	35	37	32	31
Osaliselt Eestis, osaliselt lääneriikides	44	42	30	32
Osaliselt Eestis, osaliselt Venemaal	0	1	8	4
Lahkuksid alaliselt lääneriikidesse	4	2	11	21
Lahkuda alaliselt Venemaale	0	0	4	1
Raske öelda	17	18	15	11
Kokku	100	100	100	100

Allikad: Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut 2002
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestivenelased ei näe enda tulevikku Venemaal ja oma lastele ei soovi nad samuti tulevikku Venemaal. Hindajateks olid need vastajad, kellel on lapsed. Põhitendents on, et venelaste eelistused oma laste tuleviku suhtes hajuvad tugevasti. Umbes kolmandik (32%) venelastest eelistab oma lastele tulevikus üheaegset tegutsemist Eestis ja lääneriikides. Teine kolmandik (31%) soovib oma lastele tulevikku üksnes Eestis ja viiendik (21%) eestivenelastest eelistavad oma laste jäädavat lahkumist Eestist ja alalist elu lääneriikides.

Kui nendest tendentsidest tuletada eestivenelaste motiive keeleõppeks, siis on vene noortele oluline võõrkeelte õppimine, vähemalt püüab osa vanematest oma lapsi selleks häälestada. Väike surve eesti keele õppimiseks, mis on vene gümnaasiumi keelereformi sisu, on sellisel juhul kindlasti asjakohane.

Mida kõrgem on venelaste haridustase, seda enam soovivad nad oma lastele Eestist lahkumist ja lääneriikidesse elama või tööle asumist. 25% kõrgharidusega eestivenelastest, kellel on lapsed, tahavad, et nende lapsed lahkuksid alaliselt elama ja töötama lääneriikidesse. Põhiharidusega mitte-eestlastest sooviksid sama 18% ja keskhariidusega inimestest 23%.

12. Meediaruumide mõju rahvussuhetele

Erinevate rahvusrühmade identiteedile avaldavad mõju meediaruumid, milles inimesed viibivad ja informatsioon, mida inimesed tarvivad ning mis kujundavad inimeste hoiakuid ja arusaamu ühiskonnast, kus nad elavad.

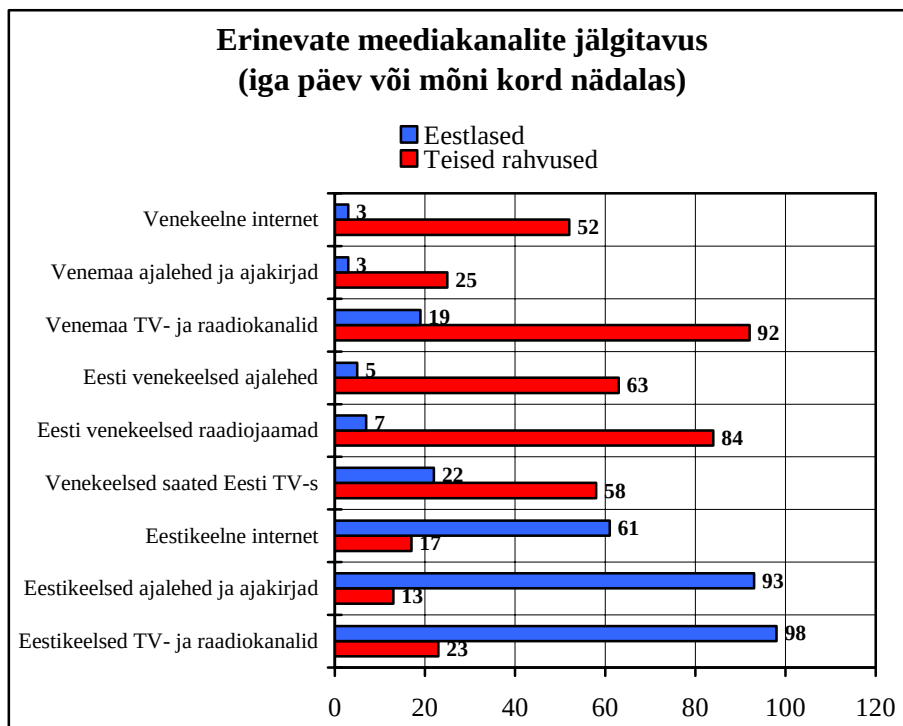
Eesti integratsiooniprotsessi mõjutavad oluliselt kõik meediakanalid, mida kasutavad eestlased ja teiste rahvuste esindajad Eestis. Jättes kõrvale rahvusvahelised infokanalid, on integratsiooni seisukohalt olulised kolm meediakanalite gruppi. Esmalt eestikeelne meedia (TV, raadio, ajalehed, ajakirjad ja internet), teiseks venekeelne meedia Eestis ja kolmandaks Venemaalt lähtuv venekeelne meedia.

Eestlasi peamiselt mõjutav informatsioon on eestikeelne meedia ja seetõttu on eestlaste hoiakuid ja arusaamu mõjutav meediaväli suhteliselt homogeenne. Eestlasi mõjutava homogeense meediavälja iseärasus on, et kriitilistes olukordades on võimalik avalikku arvamust kiiresti ja ühes suunas mõjutada kui erinevad eestikeelsed meediakanalid väljendavad ühesuguseid arusaamu ja tuginevad samadele infoallikatele. Näiteks selle aasta pronksiöö sündmuste kajastamisel mõjutasid TV kanalite otseülekanded eestlaste hoiakuid ühesugusel viisil ja muutsid eestlaste suhtumise toimumusse ühetaoliseks.

Eestivenelaste informatsiooni mõjutavad kõik kolm eespool nimetatud meediakanalite rühma. Teiste sõnadega, erinevad meediakanalite grupid konkureerivad eestivenelastele suunatud mõjuvälja pärast.

Omaette teema on meediakanalite usaldusväärsus, milliseid väljaandeid või kanaleid inimesed enam usaldavad. Samuti on eraldi teema meediakanalite meelelahutuslik potentsiaal, mida inimesed eelistavad ja millele kõige enam aega pühendavad.

Integratsiooniprotsessi mõjutegurina on oluline mõtestada, milliste meediakanalite mõjuväljas inimesed ajaliselt kõige enam viibivad ehk siis, milliste meediate mõju on kõige kestvam.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Erinevate meediakanalite jälgitavus.

	Hinnangud %s	
	Eestlased	Teised rahvused
Eestikeelsed TV - ja raadiokanalid		
o Iga päev või mõni kord nädalas	98	23
Eestikeelsed ajalehed ja ajakirjad		
o Iga päev või mõni kord nädalas	93	13
Eestikeelne internet		
o Iga päev või mõni kord nädalas	61	17
Venekeelsed saated Eesti TV-s		
o Iga päev või mõni kord nädalas	22	58
Eesti venekeelsed raadiojaamad		
o Iga päev või mõni kord nädalas	7	84
Eesti venekeelsed ajalehed		
o Iga päev või mõni kord nädalas	5	63
Venemaa TV – ja raadiokanalid		
o Iga päev või mõni kord nädalas	19	92
Venemaa ajalehed ja ajakirjad		
o Iga päev või mõni kord nädalas	3	25
Venekeelne internet		
o Iga päev või mõni kord nädalas	3	52

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlaste meediaruumide puhul on pilt ühesugune. TV – ja raadiokanalite ning ajalehtede ja ajakirjade mõjuulatused on kandvad, sest 93-98% elanikest on nende kanalite mõjuväljas pidevalt. 61% eestlastest on ka püsivalt virtuaalse meedia (internet) mõjuväljas.

Eestivenelaste absoluutne enamik (92%) on pidevalt Venemaa TV- ja raadiokanalite mõjuväljas. Venemaalt tulev infovoog on eestivenelaste peamine mõjutaja selles mõttes, et Venemaa infovoog pääseb praktiliselt kõikide eestivenelaste mõtlemisstruktuuridesse ja mõjutab nende hoiakuid ja tõekspidamisi.

Eestivenelaste pärast „konkureerivad“ omavahel eestikeelne infovoog ja Eestist lähtuv venekeelne infovoog. Uuring näitab, et selles konkurentsiasjades jääb eestikeelne info tõsiselt alla venekeelsele. Ehk siis, see mis Eestis sünnib ja mis on Eesti jaoks oluline, jõuab meie venelasteni kolm kuni neli korda tõenäolisemalt venekeelsena kui eestikeelsena. Venekeelse infovoogu haare (kui palju inimesi meediakanalit tarbib), on kolm kuni neli korda suurem kui eestikeelsel infovool.

Kõige suurema potentsiaaliga on Eesti venekeelsed raadiojaamad, mida püsivalt kuulab 84% venelastest. Järgnevad venekeelsed ajalehed, mida loeb 63% venelastest ja venekeelsed saated ETV-s, mida vaatab püsivalt 58% venelastest.

Senise Eesti integratsioonikava ootuseks oli arusaam, et venelaste eesti keele oskuse paranemine teeb nendest ka eestikeelsete meediaväljaannete püsitarbijad. Paraku ei ole need ootused eriti täitunud. Ainult need venelased, kes hindavad oma eesti keelt oskust „heaks“ (23% kõikidest eestivenelastest), jälgivad sagedamini eestikeelset meediat. Eesti keelt hästi oskavatest muulastest vaatavad või kuulavad eestikeelseid TV ja raadiokanaleid iga päev 23% ja mõni kord nädalas 28%. Seega, hea keeleoskus võib tuua vähemalt pooled (51%) venelased eestikeelsesse meediaruumi.

Et määravaks saab tõesti vaid hea eesti keele oskus, näitab ka see, et vaid 25% Eestis sündinud eestivenelastest on pidevas eestikeelses meediakeskkonnas, st vaatavad iga päev või mõni kord nädalas Eesti erinevate telekanalite eestikeelseid saateid ja kuulavad eestikeelseid raadiojaamu.

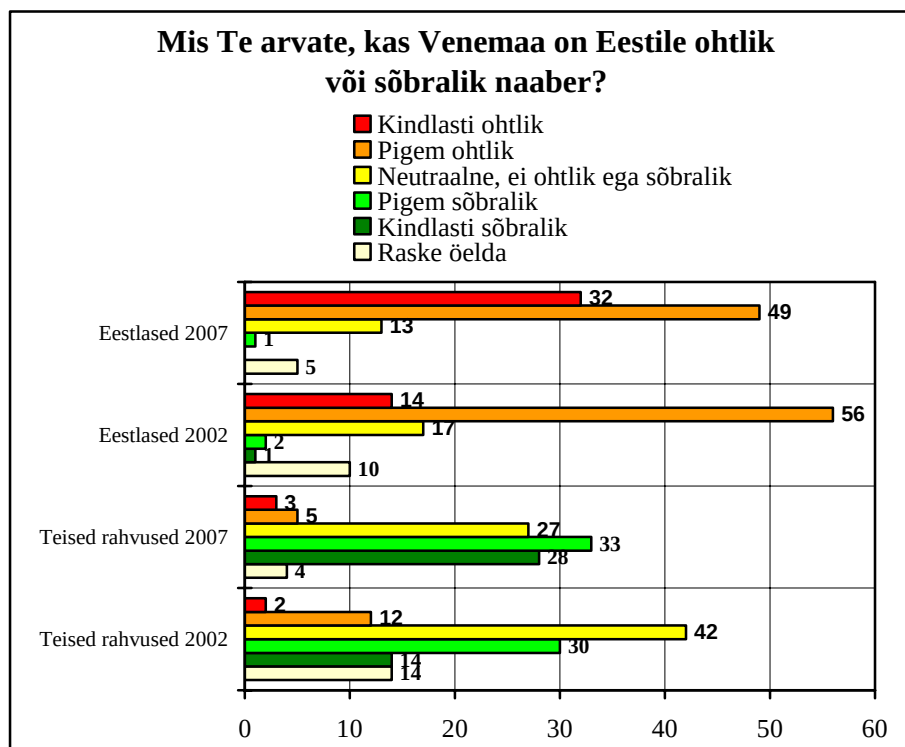
Noored venelased vaatavad eestikeelseid telesaateid sagedamini kui vanemad inimesed. Oluline erinevus tekib 30 aastaste vanuserühma piires. 15-30 aastastest noortest vaatavad eestikeelset TV-d ja kuulavad eestikeelseid raadiojaamu pidevalt 33%. Teistest vanuserühmadest on pidevaid eestikeelse meedia tarbijaid 17-20%.

ETV venekeelsete saadete jälgitavus on oluline nende sihtrühmadele, kes eesti keelt ei oska. Näiteks venelastest, kes eesti keeles üldse suhelda ei suuda, ehk kes ei oska üldse eesti keelt, vaatavad Eesti TV venekeelseid saateid 64 % inimestest. Ehk siis 2/3 Eesti umbkeelsetest venelastest vaatavad ETV venekeelseid saateid. See on tähelepanuväärne valmisolek Eestis toimuvaga ennast kursis hoida.

13. Venemaa tähendus rahvussuhete pingestamisel

Integratsiooniprotsessi analüütilisel hindamisel ja arusaamade kujundamisel rahvussuhetest Eestis, ei saa mööda minna Venemaa mõjudest rahvussuhetele.

Eestlased ja mitte-eestlased hindavad Venemaad kui Eesti naaberriiki diametraalselt erinevalt.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Mis Te arvate, kas Venemaa on Eestile ohtlik või sõbralik naaber?

Hinnangud %s

	Eestlased		Teised rahvused	
	2000	2007	2000	2007
Kindlasti ohtlik	14	32	2	3
Pigem ohtlik	56	49	12	5
Neutraalne, ei ohtlik, ega sõbralik	17	13	42	27
Pigem sõbralik	2	1	30	33
Kindlasti sõbralik	1	0	14	28
Raske öelda	10	5	14	4
Kokku	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2000 ja 2007

Venemaa tähendust naaberriigina käsitlevad eestlased ja venelased täiesti erinevalt, hoiakud on äärmuslikult erinevad. 81% eestlastest peab Venemaad ohtlikuks naabriks, mis on eestlaste seas valdav arusaam. Võrreldes aastaga 2000 on eestlaste hoiakud Venemaa suhtes muutunud veelgi negatiivsemaks. Suurenenud on nende vastajate arv, kes Venemaa ohtlikkuses täiesti veendunud on (vastus „kindlasti ohtlik“). Kahtlemata mõjutas eestlaste kriitilisi hoiakuid Venemaa aktiivne tegevus pronkssõduri kriisile kaasaaitamisel. Samuti Eesti saatkonna piiramine ja suursaadiku ründamine Moskvast kremlis meelsete noorteorganisatsioonide poolt.

Eestivenelaste positiivne suhtumine Venemaasse on aga kasvanud võrreldes aastaga 2000. Seitse aastat tagasi hindasid Venemaad sõbralikuks naabriks 44% ja neutraalseks naabriks 42% eestivenelastest. Sellel aastal hindasid Venemaad sõbralikuks 61% ja neutraalseks naabriks 27% mitte-eestlastest.

Suhtumine Venemaasse on üks oluline veelahe eestlaste ja venelaste arusaamistes. Sellest tulenevalt on alust arvata, et eestlased ja eestivenelased hindavad täiesti erinevalt ka Eesti välispoliitikat Venemaa suunal.

Pärast Eesti iseseisvumist on Eesti ja Venemaa suhted olnud pidevalt pingelised. Oleme Eesti ja Venemaa suhteid palunud vastajatel hinnata ka varasemates uuringutes ja lasknud hinnata Eesti poliitikute võimaliku initsiatiivi suhetes Venemaaga.

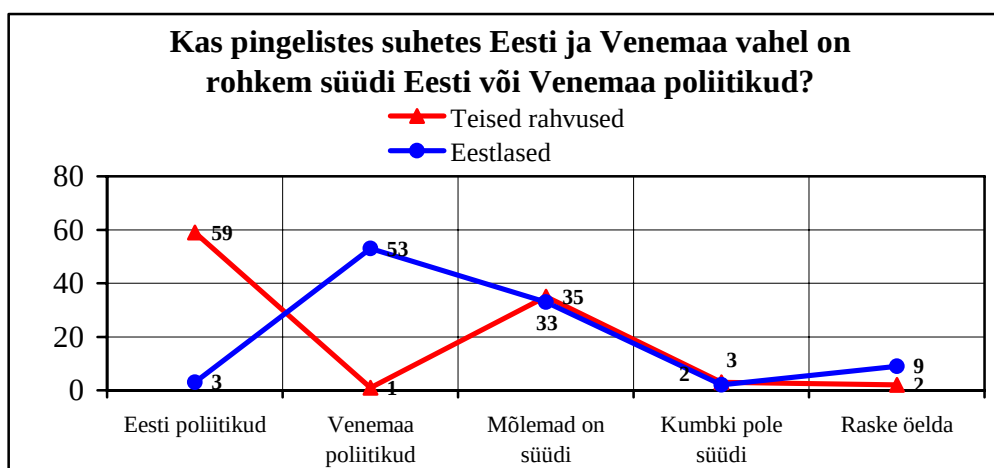
Kas Eesti poliitikud peaksid tegema jõupingutusi, et parandada suhteid Venemaaga või peaks Eesti veelgi enam Venemaast eemale hoidma ?

	Eestlased			Teised rahvused		
	1996	1999	2007	1996	1999	2007
Peaks pingutama, et parandada suhteid Venemaaga	41	39	27	68	65	66
Tasapisi peaks Venemaaga kontakte otsima	42	39	36	26	26	26
Üldiselt peaks Venemaast eemale hoidma	6	8	12	1	1	1
Venemaaga suhtlemist peaks vältima senisest märksa rohkem	1	1	4	1	0	0
Ei ole tähtis	9	13	10	3	8	5
Raske öelda	2	0	11	1	0	2
Kokku	100	100	100	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 1996, 1999, 2007

Üha vähem eestlasi toetab aktiivset poliitikat Venemaa suunal, mille sihiks oleks Eesti ja Venemaa vaheliste suhete parandamine. Eestivenelased seevastu peavad jätkuvalt väga oluliseks suhete parandamist Venemaaga ja Eesti poliitikute aktiivsust suhete parandamisel.

Täpselt samasugust hoiakute lahknevust peegeldavad ka eestlaste ja venelaste vastused küsimusele, kellel lasub peamine süü, et Eesti ja Venemaa suhted on pingelised.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kas pingelistes suhetes Eesti ja Venemaa vahel on rohkem süüdi Eesti või Venemaa poliitikud?

	Hinnangud %s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Eesti poliitikud	3	59	21
Venemaa poliitikud	53	1	36
Mõlemad on süüdi	33	35	34
Kumbki pole süüdi	2	3	2
Raske öelda	9	2	7
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

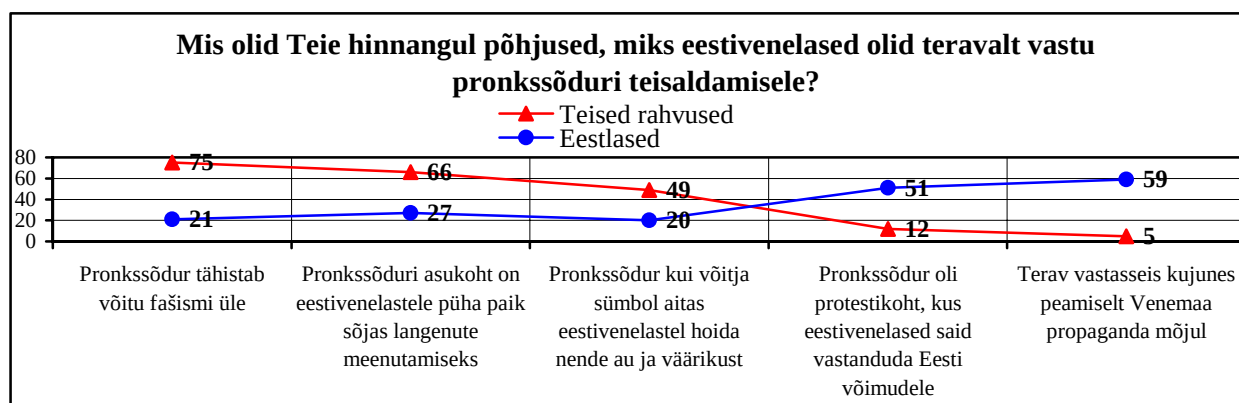
Riikidevaheliste suhete pingestatust hinnates süüdistavad eestlased ennekõike Venemaa poliitikuid ja eestivenelased Eesti poliitikuid. Samas on kolmandik eestlastest ja veidi üle kolmandiku (35%) eestivenelastest seda meelt, et pingelistes suhetes on süüd mõlema riigi poliitikutel.

Et välispoliitiliste suhete hindamisel Eesti elanike arusaamad sedavõrd lahknevad, on kindlasti oluliseks põhjuseks meediaruumide erinevus. Kuna eestivenelased on olulisel määral Venemaalt lähtuva info mõjuväljas, siis on paratamatu, et nende hoiakud erinevad eestlaste hoiakutest.

14. Pronkssõduriga seotud sündmuste tähendusest

2007. aasta aprilli lõpupäevadel Tallinnas toimunud vene noorte rahutused, mis olid seotud Tõnismäel asunud pronkssõduriga, andis palju kõneainet Eesti sisepoliitikas. Pronkssõduri konfliktil ja sellele järgnenud sündmustel on ka väga oluline välispoliitiline mõõde. Pronkssõduri sündmustega haakusid mitmed teised olulised teemad nagu näiteks küberrünnakute laine Eesti vastu. Eesti vastu suunatud küberrünnakud tähistasid uut etappi ka riigi julgeolekupoliitika mõtestamisel ning tekkis vajadus tugevdada riigi kaitsevõimet küberrünnete eest.

Pronkssõduriga seotud sündmuste tähendust analüüsitakse jätkuvalt ja nendele sündmustele lõplike hinnangute andmine ei ole hetkel jõukohane poliitikutele aga ühiskonna analüütikutele. Aprillirahutustega seotud konfliktide tagajärjed võivad ilmneda tunduvalt hiljem ja olla vaid kaudselt seotud pronkssõduriga.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Mis olid Teie hinnangul peamised põhjused, miks eestivenelased olid teravalt vastu pronkssõduri teisaldamisele?

(Hinnangud %-s)

	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Pronkssõdur tähistab võitu fašismi üle			
• Oli peamine põhjus	21	75	39
Pronkssõduri asukoht on eestivenelastele püha paik sõjas langenute meenutamiseks			
• Oli peamine põhjus	27	66	40
Pronkssõdur kui võitja sümbol aitas eestivenelastel hoida nende au ja väärikut			
• Oli peamine põhjus	20	49	29
Pronkssõdur oli protestikoht, kus eestivenelased said vastanduda Eesti võimudele			
• Oli peamine põhjus	51	12	38
Terav vastasseis kujunes peamiselt Venemaa propaganda mõjul			
• Oli peamine põhjus	59	5	41

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Pronkssõduri konflikti võimalikke põhjuseid hindavad eestlased ja eestivenelaste erinevatelt positsioonidelt.

Põhjused on tabelisse järjestatud vastavalt sellele, millise tähtsusega olid erinevad põhjused mitte eestlastele. Põhjuste tähenduse paremaks väljatoomiseks on tabelis esitatud vaid vastajate hinnangud skaala punktile „see oli peamine põhjus“. Teised vastusevariandid olid „see võis olla põhjuseks“ ja „see ei olnud põhjuseks“.

Eestlaste ja mitte-eestlaste vastused ja arvamused pronkssõduri tähendusest erinesid väga oluliselt. Eestlased ei mõistnud, et eestivenelaste jaoks oli pronkssõduri teisaldamine põhimõttelise tähendusega ning riivas mitte eestlaste rahvus- ja patriotismitunnet.

Eestlased käsitlesid pronkssõduri saagat eelkõige kui Venemaa initsieeritud propagandistlikku aktsiooni ja eestlaste jaoks oli pronkssõduri asukoht kujunenud kohaks, kus mitte-eestlaste rahvusäärmuslased korraldasid Eesti vastaseid protestimiitinguid.

Pronkssõduri sündmustele hinnangu andmiseks on oluline mõista, milline mõju oli nendel sündmustel rahvussuhetele Eestis, sealhulgas eestlaste ja mitte eestlaste omavahelistele suhetele.

Kuidas hindate eestlaste ja eestivenelaste läbisaamist ja suhteid pärast pronkssõduriga seotud sündmusi?

	Hinnangud %s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
On muutunud halvemaks	37	55	43
On jäänud endiseks	43	34	40
On muutunud paremaks	2	3	2
Raske öelda	18	8	15
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Hinnangud suhete muutusele mõõdab üldist suhtluse fooni pärast pronksiöö konfliktseid sündmusi. Nagu võis eeldada mõjutas pronksiöö eestlaste ja venelaste vahelisi suhteid.

Kõige enam tundsid suhete halvenemist eestivenelased, kes elavad väljaspool Kirde-Eestit ja Tallinna. Ehk nendes piirkondades, kus eestivenelaste arv on võrreldes eestlastega väiksem. Kirde-Eestis elavad venelased tundsid kõige vähem suhete halvenemist eestlastega.

Eestlaste hinnangutes olulisi regionaalseid erinevusi ei olnud.

Pronkssõduri sündmustega seotud konfliktisust peegeldavad ka vastajate hinnangud otsestele suhtlemiskonfliktidele erinevate rahvuste vahel.

Kas pronkssõduri sündmuste ajal või pärast seda on Teil mõne eestivenelasega/eestlasega olnud sõnavahetusi või konflikte rahvuse pinnal?

	Hinnangud %		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Seda pole juhtunud	85	73	81
Mõned juhtumid on olnud	11	23	15
Seda on korduvalt juhtunud	2	3	2
Raske öelda	2	1	2
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kuigi eelnevas analüüsis selgus, et eestlaste ja mitte eestlaste vaheliste suhete üldine foon muutus inimeste arvates negatiivsemaks, ei kajastu see tegelikes konfliktides. Eestlased ja venelased tundsid mõlemad, et pärast pronkssõduri sündmusi on suhted muutunud pingelisemaks, kuid tegelikke sõnavahetusi või konflikte on kogenud vaid 26% mitte-eestlastest ja 13% eestlastest.

Olukorda võiks seletada, et pingestunud suhted väljendusid pigem inimeste negatiivsete ootuste või alateadliku hirmuna kui reaalsete konfliktidena. Eeldatavad pinged ei jõudnud suhtlustasandile konfliktidena.

Kõige enam tegelikke isikutevahelisi konflikte kogesid eestivenelased, kes elavad väljaspool Tallinna ja Kirde-Eestit. Need on eestivenelased, kes elavad piirkondades, kus enamik elanikest on eestlased (väikelinnad, maakohad).

Uuring näitas veel selget tendentsi, et parema keeleoskusega eestivenelastel tekkis enam tegelikke konflikte eestlastega pärast pronkssõduri sündmusi.

Eesti- ja venekeelseid kogukondi eristab tugevasti ka see, millise hinnangu eestlased ja eestivenelased andsid noorte venelaste gruppidele, kes pronksiööl lõhkusid kaupluste aknaid ja marodööritsesid Tallinna kesklinnas. Ühtne ei ole oma hoiakutes ka venekeelne kogukond ise.

Eestivenelased jagunesid kaheks peaaegu võrdse suurusega rühmaks vastavalt hinnangutele, mida nad andsid vene noortele, kes pronkssõduri sündmustes otseselt osalesid. 47% mitte eestlastest hindasid marodööritsevat noori kangelasteks, kes kaitsesid pronkssõdurit, samas 42% eestivenelastest seda seisukohta ei jaganud. 43% eestivenelastest ja 98% eestlastest nõustusid, et vene noortejõugud käitusid kui lõhkujad ja laamendajad. Seda seisukohta ei jaga aga 46% venelastest.

Erinevate sotsiaalsete gruppide lõikes eestivenelaste hinnangud oluliselt ei eristunud. Vastajate kodakondsus hinnanguid ei mõjutanud, Eesti kodakondsusega vastajatest peab noorte käitumist kangelaslikuks 46% ja Venemaa kodakondsusega vastajatest arvab sama 49%. Hinnanguid ei mõjutanud ka vastajate haridustase. Põhiharidusega vastajatest 49% ja kõrgharidusega vastajatest 48% hindas noorte käitumist kangelaslikuks.

Eestis sündinud eestivenelaste hinnangud on veidi agressiivsust soosivamad. Eestis sündinutest peab noorte käitumist kangelaslikuks 50% ja väljaspool Eestit sündinutest 44%. Vanuserühmadest eristuvad selgelt kõige vanemad inimesed. 60 aastastest ja vanematest mitte eestlastest hindab vene noorte agressiivset käitumist positiivselt 56% vastajatest.

Pronksiöö taoliste sündmuste kordumise hirmud on samuti tähelepanuväärselt suured. See näitab suurt ebakindlust, teadmatust ja määramatuse tunnet, mis või tulevikus juhtuda.

Mis Te arvate, kas pronkssõduri sündmustega samalaadsed eestivenelaste protestimeeleavaldused ja demonstratsioonid, võivad Eestis lähiajal korduda?

	Hinnangud %s		
	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Jah kindlasti	7	8	7
Võib olla	51	30	44
Arvatavasti mitte	27	33	29
Kindlasti mitte	8	15	10
Raske öelda	7	14	10
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Eestlaste ebakindlus on venelastest suurem. Venelastest usuvad taoliste sündmuste võimalikku kordumist enam Eestis sündinud inimesed (45% vastajatest), väljaspool Eestit sündinud venelastest usub võimalikku kordumist 27%. Eesti kodakondsusega venelased (45% vastajatest) usuvad kordumist enam kui kodakondsuseta (27%) ja Venemaa kodanikud (34%). Kuni 29 aastased noored usuvad kordumisse teistest vanuserühmadest enam (55%). Naiste hirmud on väiksemad kui meestel.

Kaudselt võib arvata, et vastajad, kelle arvates sündmused võivad korduda, on mõneti agressiivsemalt ja protestimeelsemalt häälestatud kui vastajad, kes sündmuste kordumist vähem usuvad. Sotsiaalsed rühmad, kelle kindlustunne Eestis on suurem, on ühtlasi ka protestimeelsemad, uskudes sündmuste võimalikku kordumist.

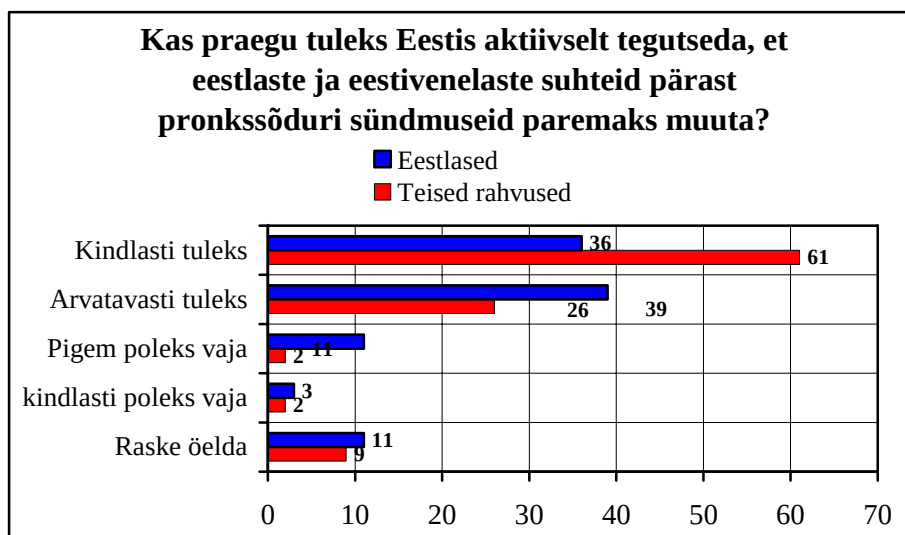
Uuring näitas, et vaatamata erinevatele arusaamadele pronkssõduriga seotud sündmuste põhjustest, on enamik Eestis elavatest inimestest, sõltumata rahvusest, seisukohal et tuleks aktiivselt tegutseda sisepoliitiliste suhete parandamiseks.

Kas praegu tuleks Eestis aktiivselt tegutseda, et eestlaste ja eestivenelaste suhteid pärast pronkssõduri sündmuseid paremaks muuta?

Hinnangud %s

	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Kindlasti tuleks	36	61	44
Arvatavasti tuleks	39	26	35
Pigem poleks vaja	11	2	8
Kindlasti poleks vaja	3	2	3
Raske öelda	11	9	10
Kokku	100	100	100

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Valdav osa Eestis elavatest inimestest peab oluliseks aktiivset tegutsemist, et tuua ühiskond välja šokist, mida pronksiöö ja sellele järgnenud sündmused kahtlemata tekitasid.

Kuna eestlaste ja mitte eestlaste ootused aktiivsete meetmete suhtes on kõrged, seab see uue riikliku integratsiooniprogrammi (2008 - 2013) hoopis rohkem avalikkuse tähelepanu keskpunkti.

Kindlasti eeldab avalik huvi uue integratsiooniprogrammi laiemat tutvustamist ja selgitusi avalikkusele. Uue integratsioonikava väljatöötamine selles suunas ka liigub. On korraldatud integratsiooniprogrammi projekti avalikke arutelusid ja loodetavasti tehakse seda ka edaspidi.

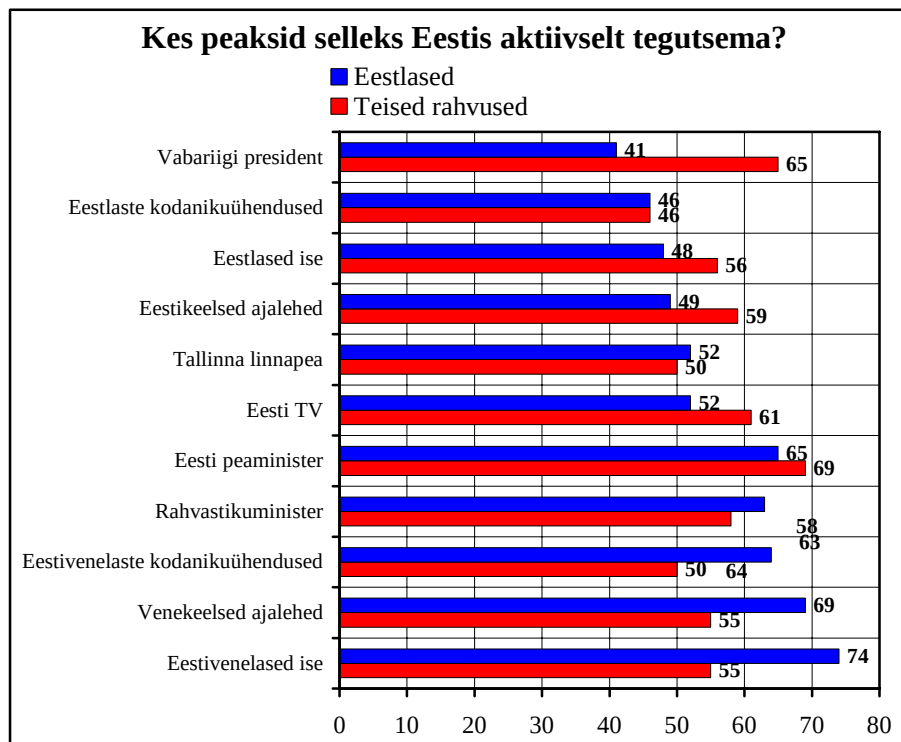
Ootused suhete parandamiseks ühiskonnas on suured. See peegeldub ka ootuste suunitluses, ehk kellelt siis initsiatiivi oodatakse.

Kes peaksid suhete parandamise nimel Eestis aktiivselt tegutsema?

Hinnangud %s

	Eestlased	Teised rahvused	Keskmine
Eestivenelased ise	74	55	68
o Kindlasti peaks	1.	7.-8.	
Venekeelsed ajalehed	69	55	65
o Kindlasti peaks	2.	7.-8.	
Rahvastikuminister	63	58	62
o Kindlasti peaks	4.	5.	
Eestivenelaste kodanikuühendused	64	50	60
o Kindlasti peaks	3.	9.-10.	
Eesti peaminister	55	69	60
o Kindlasti peaks	5.	1.	
Eesti TV	52	61	55
o Kindlasti peaks	6.-7.	3.	
Eestikeelsed ajalehed	49	59	53
o Kindlasti peaks	8.	4.	
Tallinna linnapea	52	50	52
o Kindlasti peaks	6.-7.	9.-10.	
Eestlased ise	48	56	51
o Kindlasti peaks	9.	6.	
Vabariigi president	41	65	49
o Kindlasti peaks	11.	2.	
Eestlaste kodanikuühendused	46	46	46
o Kindlasti peaks	10.	11.	

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Isikud ja institutsioonid, kellelt aktiivset tegutsemist oodatakse, on tabelisse järjestatud vastavalt sellele, kus keskmine ootus (kolmas veerg) on suurem. Ootused on järjestatud ka eestlaste ja mitte eestlaste hinnangute veergudes.

Eestlaste ja eestivenelaste ootused isikute ja institutsioonide suhtes on väga erinevad. Mitte eestlaste arvates peaksid pingeid püüdma leevendada eelkõige riigi juhid, peaminister ja president ning kolmandaks riigitelevisioon, ETV.

Kõige väiksema rolli annavad muulased eestlaste kodanikuühendustele, mitte eestlaste kodanikuühendustele ja Tallinna linnapeale.

Eestlased näevad pingete leevendamisel kõige suurema tähendusega eestivenelaste ja nende kodanikuühenduste aktiivset tegutsemist ning peavad oluliseks venekeelse meedia aktiivsust suhete parandamisel.

Eestlaste jaoks oli kogu pronksiöö sündmuste taust ja lahendused kinni venekeelses elanikkonnas. Mitte-eestlased aga tunnevad vajadust, et riigijuhid rahvussuhete parandamiseks midagi ette võtaks.

See näitab veelkord kui erinevad on eestlaste ja eestivenelaste arusaamad riigi toimimisest ja ühiskonna iseregulatsioonist.

Tähtis on kindlasti rõhutada, et inimeste ootused on suured. Aprillisündmused tekitasid inimestele ohutunde, nad tajuvad, et olukord pole enam endine ja stabiilsuse saavutamiseks tuleks midagi ette võtta.

Suured ootused praeguses olukorras on peaministrile, rahvastikuministrile, presidendile aga ka meediale ja kodanikuühendustele.

Inimesed vajavad kindlustunnet, et tekkinud pingeid ja usaldamatust suudetakse vähendada ning et uued aprillisündmuste laadi julgeolekuriskid ei saa enam korduda. Oodatakse uut arusaamist ja värskeid ideid integratsiooniprotsessi jätkumiseks.

Palusime uuringus vastajatel hinnata, mis võiks edaspidi olla Tõnismäel, pronkssõduri endises asukohas.

Pronksõdur on Tõnismäelt ära viidud. Mis seal nüüd olla võiks? (vastusevariant „pooldan“)

	Hinnangud %s			
	Tallinlased		Kõik vastajad	
	Eestlased	Teised rahvused	Eestlased	Teised rahvused
Haljasala				
o Pooldan	80	62	83	52
o Ei poolda	14	31	8	35
Purskkaev				
o Pooldan	64	49	71	43
o Ei poolda	21	42	17	43
Mälestusmärk, ausammas				
o Pooldan	11	19	10	23
o Ei poolda	73	74	76	65
Hoone				
o Pooldan	13	3	14	5
o Ei poolda	73	88	70	82

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2007

Kõige meelepärasem tundub inimestele haljasala rajamine Tõnismäele. Seega praegune lahendus ongi kõige enam inimeste ootustele vastav.